

З французької переклада
Олександра ЛЕХИЦЬКА

Клодіні Лембер

I

Батьки зачали її на схилі літ, до того ж народилася вона за-вчасу, через шість із половиною місяців, вагою сімсот п'ятдесят грамів. Та пізня дитинка — її появи вони не сподівалися — яйце, відкладене восени, голенька лежала в скляному лотку, що мав форму бобу, встеленому ватою; з її рота і ніздрів було виведено трубочки.

Пан і пані Демінадур застигли поруч, ніби перед вітриною з дивним експонатом. Саркофагом Білосніжки чи Леніна.

Батько прошепотів:

— Було б, мабуть, ліпше, якби...

Та мати запротестувала:

— О ні.

Спочатку вони хотіли назвати дитину Аделаїдою на честь імператриці, двох королев і принцеси, яка була ще й причислена до лиць святих, та для такого малесенького створінняка доля, здавалось, визначила якомога коротше ім'я. Зоя? Як личинка ракоподібних десятиногих? Ні. Теж імператриця, але злочинниця. Не в'яжеться з таким мілім виглядом манюнечки — свічечки з різдвяної ялинки, медяної цукерки, конфетті, незабудки, хоч і здатної до виживання, бруньки, мошки, земляного хробачка.

Іда? Гора Іда, знаменита танцівниця Іда Рубінштейн — неможливо. Треба бути скромним, коли не маєш права на велич.

Лія. Також дуже пристойно, бо ця біблійна постать, незважаючи на те що очі у неї були хворі і що чоловік її ненавидів, народила йому п'ятеро синів (і доњку).

Одне-єдине ім'я, бо багато інших імен могло б розчавити цю манюсіньку істоту, яку годували з піпетки.

Невдовзі батьки померли, може, частково від журби і, звісно, від того, що були вже похилого віку.

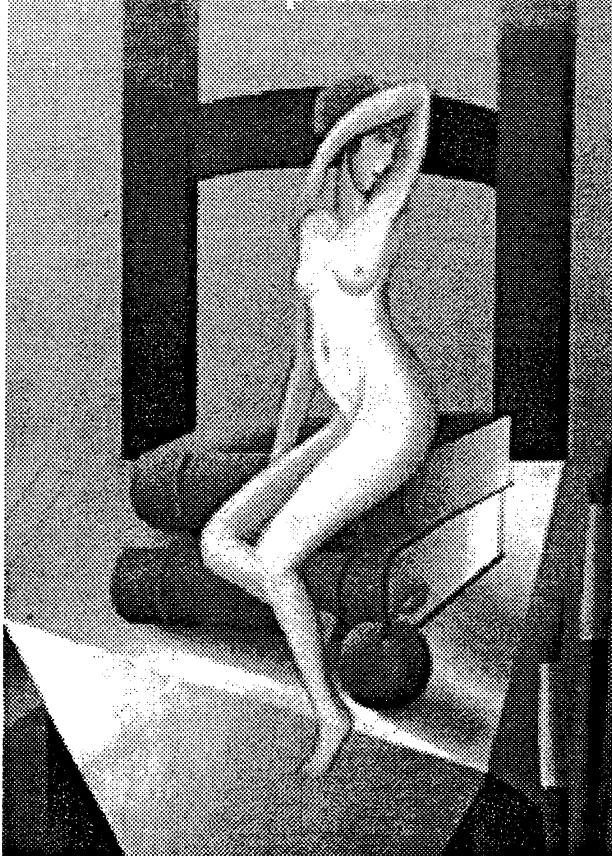
Виховувала ліліпуточку її доросла сестра Береніка Барлон, яка її обожнювала, називали своїм серденськом, лялечкою, талісманчиком, макупулькою, своїм життям, Лілі, аж поки раз сусід запитав її: «Лілі — то скорочено від Ліліпут?»

Відтоді Береніка ніколи не вживала цього зменшеного імені.

Беатрікс БЕК

ЛІЛІПУТОЧКА

роман

У яслях діти наввипередки домагалися змоги погратися цією іграшкою, тягаючи її за руки та ноги. На диво рано подорослішавши, Лія попереджала:

— Обережно, бо ви можете мене розбити.

Розчесати її рудувате волоссячко, що вкривало її котячу голівку, витерти хустинкою її майже неіснуючий носик, зав'язати подібні до брелочків шнурівочки на її черевичках правило за винагороду. Лія милостиво дозволяла робити їй такі послуги.

— Дивовижна дитинка,— казала вихователька.

— Атож, бідолашний качанчик брюссельської капусти,— підхоплювала інша.

Там, а відтак у початковій школі Лія завжди намагалась вибрати іграшки на свій зріст: найменшу з укладених одна в одну матрьошок, найлегшу гирьку з ваги, якийсь жетончик.

У школі вона відразу посіла місце на першій парті, підвищене за допомогою добре набитої подушечки, яку вшила Береніка.

У вбиральні без сидіння, щоби Лія могла дотягтися до ланцюжка, його подовжили мотузочком.

На перервах діти розважалися тим, що носили на плечах або руках цей амулет свого класу. Вона була забавкою, бо не могла гратися з іншими дітьми нарівні.

Сестрі вона скаржилася:

— Важко бути незвичайною.

— Але ж ти не хотіла б бути такою, як усі?

— Н... ні. Так.

— Ти краща, ніж звичайна, Набагато, набагато краща.

— Ти кажеш, аби мене втішити.

— Та ні. Сама знаєш, що Хлопчик-Мізинчик куди перевершив своїх братів.

— Та це ж у казці!

— Казки у своїй прихованій формі повідають правду. Гном означає розум.

— Я — не гном.

— Та ні, а проте...

- Мізинчик примусив людожера вбити всіх його дочок.
- Ці його дочки стали б людожерками, а ще він мусив зробити це для самозахисту.
- На його місці я б краще вмерла,— проголосила Лія своїм тихеньким, але запальним голосочком.

Під час першого причастя з неї доброзичливо кепкували. З її святкового біленського вбрання: «То сукеночка до хрещення?» Або ж: «Ти могла б бути фігуркою на торті».

Сповнена доброї волі, вона вибачила (спробувала вибачити) Фабриції на прізвище Гленер, яка обзвивала її мікробом або, уточнюючи свою метафору, вірусом.

- Я розкажу своїй дорослій сестрі.
 - Ох, я страшенно перелякалася.
- Схлипуючи, вона розповіла Береніці:
- Я — мі... і... і... кроб, ві... і... і... рус.

Хто вбив тобі в голову таку дурницю, моє пташатко? Інші просто заздирять тобі, вони теж хотіли б бути схожими на таку маленьку Венерочку.

Стоячи перед різдвяним вертепом, хтось запропонував:

- Ти могла б виступити у ляльковому театрі. Як ще один персонаж.
- Гаразд, я буду гусиною пастушкою і пастиму тебе.

Кривдник почервонів і знітився.

Те ж саме повторилося на святі, коли подали пиріг із запеченим сюрпризом: «Ta бобинка — це ти, моя маленька королево, моє яблучко-ранет, моя жабко-древеснице. В давнину ховали кого-небудь у запечений паштет, а ти могла б вийти із листкового торта. Otto було б видовище!»

В уяві своїх товаришів дівчинка ставала фігуркою на годиннику або на барометрі, ілюструючи погоду, що стоїть, і час, який спливає, іграшкою долі — чимось чи то рідкісним, чи то банальним, створеним їм для втіхи.

Ясна річ, на шкільних фотографіях вона завжди стояла посередині первого ряду поруч із учителькою, пізніше — учителем старших класів.

- Бачиш, тобі відводять почесне місце.
- Я обійшлась би без такої честі.

Коли співали «Марсельезу», ліліпуточка з блиском у очах приєднувалася до загального хору свій тоненький голосочек:

Той рев шалених вояків —
Іде, іде проклята зграя,
Щоб наших нищити синів¹.

І витягала вперед руки (тридцять сантиметрів завдовжки). Класові ніколи не вдавалося стриматись від сміху. Учителька метала блискавиці:

— Демінадур, не блазнюй. Той факт, що ти не є такою, як є,— не привід, аби тобі було все дозволено.

Вона вважалась досить здібною ученицею. Гарно виведеними літерами писала коротенькі, але змістовні твори:

Тема: Весна.

«Навесні виводять своє потомство тварини: поросятко — дитина свині та кабана. Овечка — дитина вівці та барана. Цапеняtkо, якого грубо називають «цапура», — синок кози і цапа. Лошатко і лошичка — діти кобилки і коня. Ластів'я — ластівоче дитятко (а телятко, дитинка корівки і бичка, народжується впродовж року) і т. д. і т. п.

Квітки — нічні діти, вони — самі по собі, з власних насінин.

Ще є, наприклад, ведмежатко, дитя ведмедиці».

А на берегах зошита — червоним: «Правдиво, але негарно. Врізноманітнійте свій стиль. Робіть висновки. 6,5 з 10».

Коли їй виповнилося п'ятнадцять років, дві нескінченні Паскаля остаточно переконали її у власній винятковості — в такій надзвичайній дивовижі через свою манюність, як ті лінії — через їхню протяжність, вони вилікували її від заздрощів, що їх вона відчувала колись до Аліси з Країни Чудес, яка, змалівші, згодом знову виросла.

Якось коледж організував бал-маскарад, де Лія, певна річ, була феєю.

Пошто вичепурювати цих безсмертних створінь у ковпаки та інші середньовічні одяжі, ніби вони належать лише до минулого? Крихітка вдягнула сукеночку, зшиту Беренікою, здавалося, з павутиння, де штучні перлинки нагадували крапелинки роси. Взула черевички з кори на високих дерев'яних підборах. На голові — корона з папороті, що тріщечки її вивищувала. А за чарівну паличку взяла — стебельце, як торкала своїх товаришів так високо, як могла,— в коліно, стегно, сідниці, наділяючи кожного персоналізованими дарами: несміливих — рішучістю, сумних — радістю, неквапливих — моторністю. Залишалось лише повірити в дієвість її доторків.

Вона приречено танцювала сама, хоча довкола неї кружляли демон, дикунка, кістяк, кат, блазень, чаклунка і каторжник.

— Ох,— сказала вона під ранок,— якби життя могло бути маскарадом.

— Воно таким і є,— відповів один з її симпатиків.

Із ентомологів, які фільтрують із рідкісним метеликом.

Вона покинула школу в шістнадцять років. Товариш чи товаришка не завжди траплялися поруч, аби донести до автобусної зупинки непосильний для неї ранець.

Коли інші ступали крок, Лії доводилося зробити їх три-четири. До того ж, якого фаху могла вона набути з її дев'яносто вісімома сантиметрами зросту? Стати циркачкою?

— Про цирк, люба моя, забороняю й думати,— сказала Береніка. — По-перше, тебе не візьмуть, бо будова тіла у тебе нормальна, крім того, там тебе мучили б, а ще я не змогла б жити без тебе, для мене ти — все, моя Титанія², моя королева Меб³, обійми-но мене.

— Ти мало заробляєш, я не хочу бути тобі тягарем.

— Тягарем, мое золотце? Радістю, хочеш сказати. Одягаєшся ти майже з нічого: три ниточки, носовичок,— і ти гарненька, мов серденъко.

— Вважаєш, серце — то гарно? Це ж нікчемний шматочок, тельбухи.

¹ Переклад М. Вороного.

² Королева фей, персонаж комедії В. Шекспіра «Сон літньої ночі».

³ Меб — королева фей в англійському фольклорі і літературі.

— Серце туза чирви. Ти — мій туз або ж серце, вирізане на віконницях, яке випромінює життя, коли в оселі гасне світло.

— А хліб щоденний...

— Ти іси, як пташка.

— Як чотири пташки. Ти заробляєш на основний харч, я хочу приносити десерт. Навчатися? Учні носитимуть мене в кишені. Секретарська робота? Шеф не розгледить мене неозброєним оком.

Урешті завдяки зв'язкам консьєржки Лія знайшла місце в майстерні, де виготовляли штучні квіти.

Береніка протестувала:

— Зваж на мене, я — бібліотекар, а ти будеш квіткаркою, робитимеш штучні квіти.

— Ти — лише помічник бібліотекаря.

— Я виконую роботу бібліотекаря, несу таку ж відповідальність. А твої батьки були вчителі, не забувай про це. Відступати не годиться.

Прибравши стурбованого вигляду, Лія запитала:

— А ти певна, що не верзеш дурниць?

Молода жінка розтулила рот, аби заперечити, але відразу закрила його усмішкою. Чи можна сердитися на колібрі?

Для новенької знайшли високий ослін, так що Ліїні ноги не сягали підлоги. Їй доручили складати бутончики троянд; дрібненьким пальчикам ліпше випадало робити їх, аніж звивати розквітлі віночки.

Як то було удома чи в школі, колеги полюбили ліліпуточку — для них вона була качанчик, мізинчик, талісман, а не юнка людської породи чи фантастична істота, якою вона здавалася собі.

— Я — завжди кашлю¹ усіх і вся. А кашлюк — то паскудна хвороба.

— Кашлюк лікують буряковим соком,— повідомила Жулія Рандю, її сусідка по майстерні.

— Ти хочеш сказати, що я маю лікуватись?

— Я пожартувала, лиш хотіла сказати, що речі треба сприймати такими, якими вони є, навіть якщо вони не такі, як тобі хочеться. Ми любимо тебе такою, як ти є, так само і ти любиш себе такою.

Попри напучування товаришки, Лія в хвилини зажури вважала себе Божою невдачею. А в радісні миті — добрим витвором Небес.

Вона захоплено сприймала жарти колег, які уподібнювали її до інших істот,— до песика, до персонажа дитячої лічилки:

Курдупель втомився,
На яблучку вмостився.
Яблучко покотилося,
Курдупель запропастився.

Вона почула й те, що її називають «карлицею». Цей плеоназм її обурив, особливо його неточність: карлиці — це створіння потворні, тим часом, як каже Береніка, я небесне диво у зменшенному вигляді. Любов ніколи не виявляється в насмішках.

Карлики мають навіть трохи більше спромоги, аніж я. Вони організовуються в спілки, вони визнані, до них виявляють увагу, тоді як я — це виняток, якого ніхто не бере до уваги.

— Ти помиляєшся, люба. Люди, подібні до тебе, мають назву, вони називаються гармонійними карликами. Гармонійними — ось у чому різниця.

— Гармонійні карлики! Те саме, що гарні безногі каліки.

— Ні, ти помиляєшся, це не те. Чимало дівчат хотіли б мати таку чисту шкіру, як твоя, такий гарний її відтінок, таке розкішне волосся, такий дзвінкий голосочек.

¹ Крім хвороби, «кашлюк» у французькій мові має значення «улюбленець». Гра слів.

— Амінь, і нехай живе гармонійна карликівість. Тож і не дивно, що ти не намагалася зробити щось, аби я підросла, вважаєш мене гарною такою, як я є. Своєю цяцькою.

— Краще б ти помовчала. Спочатку ми гадали, що ти маленька через те, що народилася майже не життєздатною, а коли довідались, що йдеться про гіпофізичні вади, було запізно. До того ж дістати гормони росту важко і підрости вони допомагають дуже ненабагато, сама знаєш. Зрештою, ти все ж, звичайно, підросла. Тебе міряли, в середньому ти набирала три сантиметри щорічно.

— Три сантиметри щорічно! Чудово.

— Не будь злюкою. Скільки дітей помирає, чуєш, помирає, прийнявши гормони росту, бо від мерців-донорів їм передається хвороба Кройцфельда — Якоба.

— Мерці-донори? Повтори-но, будь ласка. Щедрі покійники? Чи, радше, душогуби, оскільки їхні подарунки отруйні?

— Глузий, скільки хочеш, я розкажу загальновідомі речі.

— Хто хоче довести геть усе, не зможе довести нічого, ти міркуєш косо, криво, аби живо, але я тобі пробачаю.

— Ти великолідущна.

Береніка хряпнула дверима, на що в Лії ніколи не вистачить сили. Вона відчинила їх і зачинила неквапливо й тихесенько, що не віщувало нічого доброго.

«Береніко, богине моя, я не хочу, щоб через мене ти калічила своє життя».

Перебираючи в голові темні та світлі думки, Лія, виконуючи при лічбі до двох три рухи, оберталася, звивала, наколювала, скручувала, з'єднувала зелені листочки, творила десятки, сотні трояндowych бутончиків. За двадцять хвилин — штука. Гарніші за справжні. Треба було спромогтися на двадцять чотири денно, якщо хочеш виконати норму. Мое існування — штучний розарій.

— У тебе всі залюблени,— сказала їй раз робітниця.

«Всі — все одно, що ніхто», — думала Лія.

Її так часто мали за ляльку, що вона перейняла у ляльок навіть усмішку. Ті рідкісні випадки, коли її називали «панною Демінадур», не вертали їй рівноваги. Як монстр може бути панночкою? Мати прізвище? Зрештою, листоноша вважав дотепом скорочувати його до панна Демі¹», а раз додав за її спиною: «Однак жоден чоловік ніколи не зможе назвати її своєю половиною».

— Золотце мое, ти забуваєш про інші значення слова «страховище». Адже звідси — страшенній, тобто величезний успіх. Монстри — то також священні велетні. Для древніх, а вони — наші вчителі, монстр — істота, що передає нам волю богів.

— Я переказую тобі волю богів? Щось не віриться!

Лія мріяла про рекламу дивана. Мовляв, складений, коли розмовляєш із дорослою подругою, та повинен розкладатися для пустощів із маленькою подружкою. «Але для мене його ніколи не розкладатимуть. Хлопці підсаджують мене, аби мені не доводилося на нього видиратись».

Аби не збентежувати сестру, Береніка мала пригоди тільки поза домом, але Лія вдихала пахищі солоного повітря, вогнищ, пального, міцних напоїв, коханців.

Та раз молода жінка не зуміла стриматись, аби не познайомити незрівнянну сестричку зі своїм останнім завоюванням. Це скидалося на тест.

Зеленоокий русявиий Янн приніс пігмеїці макетик японського саду, сів на

¹ Половина (франц.).

мату, аби бути на її рівні, торкнувся губами дитячої ніжки (дводцять дев'ято-го розміру) зі словами:

— Взагалі-то цілють пантофлю папи, але тут для цього більше підстав.

Шойно двері за гостем зачинилися, Лія вигукнула:

— Поберися з ним, я хочу, благаю тебе.

Що й сталося: Береніка була в білій сукні, а її сестричка — в оборках, фалдах, мітенках і мереживних панчішках.

Досі Лія спала в кімнаті старшої сестри, тепер та кімната стала спальнюю подружжя.

Крихітка перебралась до вітальні; від подружнього ложа її диван відокремлювала тільки перегородка, через яку все ж проникали неартикульовані звуки любошів.

Котроїсь ночі Янн запропонував:

— Ми могли б узяти до себе в ліжко Лілі, було б потішно.

На якусь мить запала тиша, відтак дружина занепокоєно запитала:

— Шо це ти сказав?

— Те, що чула, було б гарно. Ми і з нами мала.

— Які паскудні у тебе гадки. Оргії з моєю манюнею, котра для мене все, з моїм чистим джерельцем? Негідник, мерзотник.

Лія, завелике серце якої у вузеньких грудях билося, мов навіжене, подумала, що для неї було б не надто відразливо, коли б її запросили на подружнє ложе; аксесуар при любошах — можливо, її єдиний шанс узяти участь у вселюдському паруванні.

Наступного ранку, коли її чоловік відвідав на роботу мандрівного агента з продажу відео К7, Береніка, з почевонілими очима, приготувала, як звикле, сніданок.

Лія оповістила:

— Естелла Пароді, дівчина з майстерні, вже давненько просить, аби я пе-реїхала жити до неї, бо їй нудно самій. Я дам згоду.

Береніка опустила повіки, аби погамувати свою радість, і захвилювалась:

— А де ти спатимеш? Як?

— З нею, у неї двоспальне ліжко.

— Вона придушить тебе вві сні.

— Бніко! Ти що, вважаєш мене за дитинча? Я все ж маю зрист шестилітки.

— Я не знаю тієї Естелли. Ніколи її не бачила.

— Та, що виготовляє троянди шу, виконує найважчу роботу.

Естелла вспадкувала кімнату від своєї бабусі. Тут усе було під чимось приховане: меблі щезали під салфетками, салфетки — під вазами з винесеними нишком поганенькими трояндами, під крамничковими абиціями і ярмарковими фігурками.

Скатерка з помпонами маскувала скриню. Полиця каміна, приреченого бути килимковим екраном (із суднем, що відпливає у відкрите море), правила за вітрину, де виставлялись фотографії померлих предків, які з плином часу ставали незнайомцями.

Ширма з зайцями і мисливцями, повторюваність мотивів, якій створювали враження, що персонаж — одна особа в декількох примірниках, яка то переслідує дичину, то, навпаки, переслідувана нею, закривала туалетний столик з приkleєною пластиковою пластиною (злет ластівок), яка ховала від очей відро.

Прозорі фіранки були звичайнісінськими фіранками для вікон, а розсувались вони на сад.

Із настанням ночі подвійні штори на східні мотиви закривали вузьку вуличку і будівлі навпроти, освітлені падаючими зірками і мерехтливими во-гниками, коли їхні мешканці переходили з кімнати до кімнати.

Електрична плита була підключена до штепселя-крадія. Стояла величезна шафа, обліплена мушлями, ніби юрбою пілігримів чи гуртом жебраків. А

ще — здоровенне ліжко з чотирма мідними кульками по краях спинок; Естелла забавлялася, розглядаючи в них своє деформоване обличчя. В кімнаті можна було ходити, лише пробираючись між меблями, які маскували стіни.

Щойно обидві юнки вдяглися, старша цілувала молодшу в чоло, щічки, ротик, відтак, відкотивши їй сорочечку в дрібненькі квіточки, вкривала всю її короткими палкими поцілунками, ніби пташка, що клює, торочачи при цьому: «Ти така миленька, така миленька». Встромляла язик в ямку Ліїного пупка, не глибшу, ніж у яблука. Лія піддавалася, мучачись міщаниною вражень і почуттів. І слабо протестувала з фальшивою цнотливістю: «Ти мене лоскочеш».

Від ночі до ночі Естелла ставала відвертішою, говорила подрузі: «моя малесенька молочна буличко, мое білявеньке курчатко, знаєш, я люблю тебе навсправжки» або ж «я люблю тебе понад усе».

Вимагала:

— Скажи щось. Скажи ж бо.

Силуючи себе трохи, Лія знайшла формулу, що здалась їй люб'язною:

— Ти — мальва.

— Годі про рожі, мене нудить від них.

— Але ж ти справжня!

— Не було б справжніх, не було б і штучних. А штучні відвертають і від справжніх.

— Але ж ти ставиш їх у вазі.

— Тільки невдалі, це не рахується. Аби зробити приємне бабуні.

— Віриш, що...

— Еге ж, вірю. Ті рожі, що приношу сюди,— все одно, якби клала їх на її могилу. Зрештою, вигляд поганенько зробленої троянди може збудити в бабуні співчуття до внучки.

— Можна б занести на її могилку справжні квіти.

— Але ж кладовище так далеко, і, крім того, вона має там усе, що їй треба,— хризантеми і тому подібні речі. А ці незграбні рожі все ж ліпше зберегти, ніж викинути. І ніяких витрат.

Якось раз, ідучи з приятелькою на роботу, аби налаштувати себе на кращий лад і трішки посміятыся, Лія розказала віршик: «Ходім поглянемо, кохана, ми на троянду, пишну зрана...»¹ Старша завважила: «Якась тарабарщина».

Естеліні поцілунки переходили в засоси. Вона домагалася:

— Воруєшся трохи. Лежиш, ніби святенниця на картині, корчиш із себе маленького Ісусика? Чини, як я, цмоки ще нікому нічого поганого не зробили.

Поступлива крихітка притуляла губи до подружчиного тіла, як ще недавно робила те зі своїми плюшевими іграшками. Не годиться суперечити тому, хто дав нам притулок. У моєму випадку не може бути ніяких серйозних наслідків; я ж бо така маленька, та, зрештою, ті ласки не були неприємні. Людина з вадами не може викликати до себе такий же потяг, який нормаль но викликають інші.

Естелла говорила:

— Ми не кохаемося, а голубимось. Я не якась тобі лизунка, люба Лілі.

Лія чесно протестувала:

— Навіть якби ти нею була, то нічого особливого.

Я тільки запитую себе, що вони можуть ще робити, чого ми не робимо.

Обидві заглиблювалися в складні розрахунки, бо жодна не хотіла ні втрачати зайву копійку, ні завдавати збитків приятельці. Проте ні та, ні та не бажала виглядати жмикрутом:

— Ковбаса коштувала мені 18,65, скажемо, 18.

— 18,65 — це 18,65, я не хочу жити на твоєму утриманні.

— Але ж ти їси, як пташка!

— А пральня, простирадла, скільки ти платиш за них?

¹ П. Ронсар. Ода XVII. Пер. Ф. Склара.

- Тебе це обходить?
- Трохи обходить! Бо якщо ти приховуєш ці витрати, я сама собі здаватимусь повію.
- Ти, повія! Клієнти давали б тобі хіба що льодяник.

- Мені спала на думку геніальна ідея,— сказала Естелла однієї суботи.
- Ти переодягнешся на маленьку дівчинку, і я поведу тебе в парк, ніби власну доню; ти пограєшся з малюками — ми розважимось.
- Але... але ж як я могла б переодягнитися на маленьку дівчинку? Хіба я нею не є, хоч і вимушено?
- Ніскілечки. І одяг, і його фасон мають бути зовсім інші. Ти надягнеш просторе вбрання, що приховає твої форми.
- Я не хочу витрачати гроші на одяг, який більше ніколи не надягнеш.
- Його подарую тобі я, підемо до універмагу Прізю.
- Тим паче не хочу, щоб ти тринькала гроші на дурниці.
- Та одіж пригодиться мені, коли я народжу свою дитину.
- Ліліпутка зблідла, приятелька нахилилась, обіймаючи її, додала:
- Можливо, я й не народжу її, або ж народжу дурника.
- Ото потіха буде в крамниці, коли я зайду туди мініатюрним створінням, а вийду зовсім маленькою дівчинкою.

Не дуже переймайся тим, я знаю твої розміри і до крамниці піду сама.

Естелла повернулася з блакитною, як очі подруги, маєчкою з зображенням блазня, штаненятами-шароварчиками, сандаликами з кролячими вушками і бриликом від сонця, що мав якнайліпше приховані вже сформовані риси юнки. І як завершальний штрих — відеречко і лопатка.

Крихітка вбралася в ті маскарадні одіння і розглядала себе з гіркуватою веселістю в шибах вітрин — ту псевдодитину, яка ішла поряд зі своєю псевдоматір'ю, що тримала її за ручку.

— Будеш гратись у парку, познайомишся з маленькими друзями, — сказала щиро розчулена Естелла.

Їй уявлялось, що вона дала життя тій диво-дитині. Вона сіла на лавку між літнім чоловіком і в'язальницею, розгорнула приналідно прихоплений журнал:

— Пограйся в пісочку, люба Лілі.

Жартівниця намагалася зав'язати розмову з сусідкою:

— Моя донечка — дуже сором'язлива, я хочу, аби вона все ж звикала до інших діточок.

В'язальниця відповіла лише невиразним звуком і швидше заворушила спицями — наче схрещуючи шпаги.

В ямці з піском пустувало і задиралося між собою півдюжини діток.

— Я можу з тобою побавитися? — ще більше послаблюючи свій слабенький голосочок, запитала травесті, простягаючи відерце з лопаткою міцненьковім хлопчикові, очевидно, її «ровесникові».

Той не відповів, лише наблизив своє обличчя майже впритул до личка са-мозванки під широкими крисами брилика. Придивився до неї вкрай пильно і вивів:

— Ти — не справжня.

В'язальниця гукнула:

— Едуардику, підійди-но сюди.

Лія обернулась до інших діток в ямці, що відступили з виглядом шанобливого побоювання.

— Ходи-но, люба, підемо на карусель, — покликала Естелла здавленим голосом.

Липова дитинка простягла відерце і лопатку карапузові, що присів на несправжньому пляжі.

— Віддаю їх тобі.

— Не хочу, — відповів той. І додав: — Скажу мамі.

Тоді крихітка шпурнула в рівних собі за зростом братиків і сестричок обидві іграшки.

На каруселі, коли доросла забажала купити квиток для «своєї доночки», власник оглянув їх обох і запитав:

— Глазуєте з мене чи як?

Лія кинулась у спідниці своєї супутниці й зайшлася плачем.

— Ходімо,— сказала Естелла, витираючи їй очі своїм носовичком,— купимо собі по дві кульки морозива.

— В горлі мені застрягли інші кульки,— сказала юнка, всміхаючись крізь слізи.

Того ж вечора маскарадну одіж було віднесено до гардеробної доброчинної контори.

ІІ

Мов зачарована, спостерігала Лія, як мало-помалу заокруглювався Беренічин живіт, але ніяк цього не коментувала, аж поки сестра не запитала її:

— Як я тобі тепер?

— Гарна, щораз гарніша. Я щаслива за тебе.

І прихилила голівку до місця прихистку незнайомця, майже ніби її дитини.

Коли той почав ворушитися, вона гріла руки біля радіатора і пестила його між розгорнутими полами китайського кімоно крізь шкіру, розмічену червоними смужками.

Буде хлопчик. Зі своїм чоловіком Береніка розлучилася; ніби виконавши своє генетичне завдання, він виявився непотрібним. Вона порадилась із молодшою сестричкою щодо імені. Зійшлися на Орельєні.

— Саме ти тоді все «зв'язала», а Орельєн, буквально,— «золота зв'язка». Звісно, хрещеною бути тобі.

— Але,— запротестувала крихітка, задихаючись від радості та страху,— я випущу його з рук.

— Аж ніяк, тебе... його підтримають.

— Я не така висока, щоби дотягтися до хрестильниці.

— Та ні ж бо, дістанеш, адже малі літи бувають хрещеними батьками. Дамо йому і друге ім'я, котре нагадуватиме тебе ще дужче.

— Такого нема.

— Є, я зазирала до календаря: Ліонель, лев.

Лія вкрила сестрине тіло від талії до пагорба Венери настійливими поцілунками.

— Що це в тебе за пестощі? Хто тебе такого навчив?

— Ніхто.

— А я гадаю, що Естелла Пароді. У твоєму віці!

— Але ж я повнолітня. Через мої вади ти приймаєш мене за вічне дитя, ніби Пітера Пена¹.

— Ісус сказав: «Боже царство для тих, хто схожий на дітей».

— Так, так, так, але я вважаю, що ліпше нести відповідальність за свої вчинки, аніж лишатися дитиною.

Лія з задоволенням виплітала складні візерунки, впівголоса рахуючи петлі. Естеллу брали заздрощи:

— Даремна робота, стільки гибіти, а все це викинуть. Маю дві небоги, та навіть не бралася за таке. Гадаєш, тобі скажуть спасибі.

— Не сміши мене.

Майстерня тим часом повнилася поголосками. Фабрика оголосила про своє банкрутство.

— Всі троянди стають шипшиною,— сказала Бланш Балюге, жіночка пе-

¹ Персонаж повіті-казки Д. М. Баррі. Хлопчик, який ніколи не ріс і не дорослішив.

редпенсійного віку, яку прозивали Затіркою і яка сама була трохи подібна до плодів шипшини після заморозків.

— Ура! — зрадила Естелла,— поїду до батьків на село. Після липових троянд — на справжнісіньку капусту.

— Тож більше ми не побачимось?

— Було б навіть дивно, це ж на іншому краю Франції.

— Ти не будеш скучати за мною?

— Я хутенько забуду тебе, подружко, як і ти мене. Так буде найліпше.

— Однак я не належу до тих, кого легко забувають.

— Для мене, знаєш, як з очей — так і з думки.

— А бабусині меблі?

— Збуду їх за доступними цінами, матиму гарненький зиск: одна шафа — то цілий скарб.

— Гадаєш?

— Авжеж! У ній можна розквартирувати цілий полк.

— А фотографії?

— От їх я викину подалі: на них зображені ті, що для мене ніхто.

— Віддай мені, я прилаштую їх у своєму альбомі.

— Ale ж вони — вже нішо, це — навіть не твої родичі.

— Це люди.

У почекальні лікарні Лія, з розімлілим від щастя серцем, розчулено разглядала свій округлий букет, складений за порадами найкращої квіткарки їхнього кварталу: коло з маргариток (я бачу тільки вас), коло з примулок (перше кохання), коло з братиків (приємні думи). Посередині — півонія (щирість), і все це оточене зеленим листям і мереживним папером.

За нею прийшла медсестра, незворушна з вигляду, хоч усмішка вгадувалась.

Крихітка дріботіла, ледве встигаючи за надто швидким білим силуетом. Променіючи, вона зайшла до вказаної палати, розмахуючи своїми багатозначними квітами.

Береніка сиділа на ліжку, колиска стояла між нею і вікном. Лія випустила букет у сестрині руки і рушила до колиски під білим флером. Ale сестра її зупинила:

— Ні-ні. Його там нема.

— Чому?

— Його забрали.

— Чому?

— Будь мужня, бачиш, як я. Раптова смерть немовляти — таке трапляється. Він прожив чверть години, був гарнуній.

Ліліпутка перервала її пронизливим криком, затупотіла ніжками і, посмікуючись, наче при хворобі святого Вітта, почала повискувати, як то робить немовля, тож здавалось, ніби дає голос воскреслий Орельєн. Двері прочинились, і чийсь голос проказав:

— Цітьте, ви всім заважаєте.

— Золотце мое, заспокойся, благаю тебе. Заведемо іншого малюка. Не від Янна, від когось ліпшого.

— Ні, не хочу, я тобі забороняю. Ти що, не розумієш, ми — проклята родина: я — карлиця, навіть твій син — і той не жилець, а ти — дітовбивця, тож я ненавиджу тебе, і хай би ти теж сконала.

Вона вчепилася у ліжко, кинулася на Береніку, вихопила в неї букет, що його молода жінка тримала на зігненій у лікті лівій руці, ніби голівку немовляти, і, похитуючись, подріботіла геть тисячею своїх маленьких квапливих кроків.

Вона стискала свою покупку, наче хотіла її роздушити. Якусь хвильку намірялась викинути її в отвір риштака. Ale ні, букет коштував надто доро-го, «відривала від своїх скромних заощаджень». Хвиля сліз зросила марга-

ритки («виходите з мене очима», примули (перша дурість), братки (страшні думки) і півонія (сердечний біль). Їм не на шкоду, бо ж водиця холодна і не брудна,— сказала собі розважливіше.

Щоби без втрат удовольнити своє бажання руйнації, розпеленала жмуток квітів, знявши з нього мереживний папір, подібний до хрестильної сукеночки, і блакитну стъожечку. Шпурнула в урну на тротуарі. Приклалася поцілунками до маленької круглої голівки. «Поставлю тебе у водичку аж по шийку. У ванночку — кришталеву вазу. З пігулкою аспірину, аби додати тобі сили».

Щоби дотягтися до замкової шпарини, їй досить було стати навшпиньки. Коли вона повертала ключ, її осяяла думка — майже як електричний розряд: я — цілком нормальна, в шість років маю зрист шестиричної дитинки. Авжеж, справу можна вирішити дуже просто!

Поставила квіти у вазу, сповіщаючи:

— Дам тобі твій човничок.

У скриньці в глибині гардеробу віднайшла свої давно забуті ляльки й оживила їх, то роздягаючи, то вбираючи, то даючи їм шльопанців, а то голублячи.

Замість приготувати собі попоїсти, поділилась печивом і сиром зі своїм неживим потомством.

Коли Береніка повернулась додому, то застала сестру долі, вона бавилась у крамарку, що торгувала гвоздикою, сочевицею і шматочками цукру. Дівчина підбігла до неї, кинулась в обійми.

— Матусю, я була розумниця. Чому тебе не було?

Береніка всміхнулась до неї геть розгублено і відразу зателефонувала до сімейного лікаря; увечері той прийшов. А поки спробувала сама привести хвору до тями:

— Ти працювала на фабриці, де роблять троянди.

— Та ні, я не народилась у трояндах. То колись забивали дітям голови всякими нісенітницями. Троянда — то, матусю, твій живіт.

— Ти заробляла на прожиття.

— Коли виросту — зароблятиму.

— Ти вже заробляла, та підприємство збанкрутіло.

— А зі штучних троянд можна зварити варення?

Докторові Баллю Лія показала зуби:

— У мене ріжуться зубки, то молочні зубки.

І заспівала: «То лев'ячий зуб, то вовчий зуб». Попри умовляння, що мали б вернути її до реальності, її уявний вік щораз зменшувався. Лія стала попискувати, як новонароджена дитинка, спробувала розстебнути сестрину блузку і поссати її груди, хоч у свій час навіть не куштувала материнського молока.

Перебуваючи якусь хвильку майже при здоровому глузді, вона сказала:

— Твоєму синкові тепер не треба твого молочка, тож дай його мені.

— Його зцідили.

— Чому?

— Бо мені боліло.

— Я могла б потамувати твій біль.

— Потрібна якась тваринка, що послужила б їй перехідним об'єктом,— сказав Баллю.

— Перехідним? Між чим і чим?

— Між уявним дитинством, де вона знайшла прихисток, та її реальним віком. Між сподіваним небожем, якого вона не дочекалася, та іншими людьми.

— Ви роз'ятрюєте живу рану.

— Треба те, що треба. Пудель (він ледве не сказав «карликівий»), манюній пудель був би до речі.

— Собаки завести я не можу. Зводити його вниз із усіх цих поверхів. Мені треба ходити на роботу.

— Тоді кицьку.

— Приготуємо вечерю, панно Ліє Демінадур. Що скажеш щодо доброї юшки з волосся янголів?¹

— В янголів не таке волосся.

Попри Баллю, який наказав їй одразу переривати фантазії хворої, Береніка не змогла втриматися від запитання:

— А яке волосся в янголів?

— Пломенисте.

І показала знак на правій долоні: бачиш, обпекла, коли їх попестила.

Хоч би звідки взявся в Лії той знак, старша трохи вірила в привілейовані стосунки дитинних з Божим провидінням. Їй здавалось, що, попри свою зграбність, по-людськи обійдена сестра все ж була винагороджена, в певному сенсі, небесним даром.

Лія зажадала:

— Малятко Лілі хоче старі баночки консервів: поросятини з яловичем, лосося з ананасами, трюфелів з омарами, закусочного чорного кав'яру.

Береніка пирснула зо сміху і з чемності підтримала її своїм дрібним перлистим сміхом.

Крихітці принесли рудого котика з очима-виноградинками сорту «шасла». Вона полюбила його палко. А назвати забажала Орельєном.

— Не називай його так, будь ласка, це завдасть мені болю, до того ж це задовга кличка для кота.

— Чому завдасть тобі болю?

— Через моого хлопчика.

— Якого хлопчика?

— Послухай-но, золотце, давай йому назвисько, яке забажаєш, але тільки не це.

— Тоді я не називатиму його ніяк.

Баллю наполіг:

— Ти мусиш вибрати для нього якусь кличку. Щоб ти сказала, якби тебе не назвали ніяк?

— Я пошукаю,— погодилася юнка.

І стала нишпорити закутками, ритися в досяжних їй шухлядах, пояснюючи:

— Шукаю.

Врешті таки знайшла. Витягши кишеневое дзеркальце, що лежало під стъижкою, вона вигукнула: «Ось воно!»

Рудий відразу ж сприйняв кличку «Міруар», себто — люстерко.

— Чиє люстерко? — запитав Баллю.

— Мое.

Міруар, дарма що такий пестливий і такий пещений котик, щез через слухове віконце; всі зусилля, потрачені на його пошуки, виявились марними. Його подружка Лія плакала гіркими слізами. Перед кошиком, мисочкою, коробочкою з тирсою, з котячою травою, яку вона не хотіла викидати, її ридання подвоювались.

— Ми знайдемо іншого, обіцяю,— сказала Береніка.

— Інший перехідний об'єкт? — глузливо запитала Лія.

І, наче прокинувшись од власних слів, струснулася всім тілом і промовила:

— Мені двадцять років.

Старша сестра затрептіла. Лія спробувала її заспокоїти:

— Я побувала якийсь час у пеклі, а потім — у дитинстві.

Пхнувши ногою свої іграшки, вона послала їх до дідька:

— Сподіваюсь, Міруар знайшов ліпшу сім'ю, де йому дадуть не таку ідіотську кличку.

¹ Тонка вермішель (франц.).

Ліліпутка поверталася з перереєстрації — щомісячного випробування, де завжди її трактували з великою люб'язністю і пожадливою цікавістю.

На вулиці до неї нахилився незнайомий чоловік:

— Даруйте, панно, що затримую вас, але я — художник і бажав би зробити ваш портрет. Своїм моделям я плачу п'ятдесят франків за годину.

Високий худорлявий чоловік, темноокий брюнет, смаглявий, із сліпучо білим зубами. Злинлялі джинси. Сорочка з малюнком «сонце на коралових островах».

Коли минула перша мить подивування, Лія запитала тихеньким шепелявим голосочком:

— Цікавитесь аномальними особами?

— Та ні! Я людина серйозна, ось моя візитка. Котра година вас влаштовує, який день?

— М-м-м.

— Чекаю і сподіваюсь на ваш дзвінок.

Безробітна, тримаючи в руці картку з виразно виписаними літерами, Лія замислилася:

ЖОРЖ ЛЮЇС

художник-живописець.

Далі давалася адреса та номер телефону.

Попри сестрині протести, Лія примусила Береніку домовитися про її зустріч із художником.

Не дотягнувшись до кільця дзвінка на кінці позолоченого ланцюжка, Лія стукнула кулачком у пофарбовані ясно-червоні двері.

Люїс відчинив одразу, зігнувся вдвое, торкнувся губами маленької ручки, огрубілої від плетіння трояндowych стебел,— легкий доторк, щось середнє між поцілунком у руку та цьоманням дитини. Куди краще, ніж тоді цілавав Янн. Цей ставиться до мене, як до дами-дитини, а не до якогось сміховинного папи.

Й здалось, що на стіл вона злетіла, бо він її туди заніс. Майстерня, ніби з просвітами картин-вікон, демонструвала фантастичні творіння — четвероногих янголів, рослини, з яких проростали букви абетки, комедні камінці.

Люїс усадовив її біля стосу з трьох товстелезних словників, поруч, у вазу для однієї квітки, помістив оранжевий гладіолус, який був на голову вищий за Лію.

— Схоже на сходи? — запитав тихесенький, кислуватий, як цукерка, голосочек.

— Сходи Якова, — відповів художник. Його відповідь не мала глибокого сенсу, але свідчила про те, що він у піднесеному настрої.

І почав накидати олівцем ескізи, напружено зосереджуючись на моделі. Однак цілком лагідним тоном попросив її:

— Говоріть про щось, якщо бажаєте. Цим ви мені допоможете.

— Про що?

— Про себе.

— Ви намалюєте мене з крильми кажана чи, може, з плавцями?

— Ні, такою, як ви є, якщо зумію.

— У такому випадку, чим мій портрет відрізнятиметься від звичайної фотографії?

— Світлина, якою б пречудовою вона не була, фіксує єдину мить людини. Портрет, якщо він майстерний, показує її в цілому, поза часом. Її душу, насмілююся сказити.

— На картинах старих майстрів душа, що виходила ротом, коли людина спускала дух, була подібна до тієї самої людини в мініатюрі. Тож у мене вона була б невидимою для неозброєного ока, та моя, гм... річ.

— Цікава думка.

Закінчивши сеанс, він вручив Лії купюру в п'ятдесят обіцянних франків і запропонував:

— Я відвезу вас? Моє авто внизу.

Застебнути на талії пасажирки пояс безпеки виявилось нелегкою справою.

На червоне світло підійшов поліцейський, наміряючись сказати: «Діти повинні сидіти позаду». Та, вгледівшись ізблизька в Ліїне обличчя, піdnіс до кепі два пальці й відступив.

— Прийняв мене за маленьку дівчинку, а побачив, що я мало не сива,— сказала дівчина.

«Красива»,— промурмотів художник і легенько попестив її пальцем по волоссу. Лія зробила вигляд, що не зауважила цього, намагаючись погамувати калатання в грудях. Тільки б не почув Жорж.

Береніка побачила з вікна, як вони під'їхали, здивувалась думці «ось, це початок кінця», не розуміючи сама, що мала на увазі.

— Завтра я за вами зайду, просигналю тричі,— повідомив Люїс. Лія здолала сходи, мов на крилах. Сестра помітила блиск у очах, порожевіння таких гарненьких, хвилюючих, зворушливих щічок. Крихітка помахала п'ятдесятифранковою купюрою і простягла її сестрі.

— Я не потребую твоїх грошей, кицюно. Збережи для себе. А ще, якщо не маєш бажання продовжувати далі з тим типом, то скажи, я йому зателефоную.

— Ні, бажаю.

І нещиро додала: «П'ятдесят франків — завжди п'ятдесят франків».

— Перейдемо на «ти», згода? — запропонував художник.

— Ну звісно, на квітковій фабриці ми всі тикали одна одній,— відповіла Лія, аби знецінити згоду.

А сама відгоді, вдаючися до мовних викрутасів, намагалася не вживати ні «ти», ні «ви». А що, хіба малювати акриловим волокном ліпше? Скільки моделей вже приходило сюди? Я завше себе запитую: яке враження справляю на інших? Що схиляє людину до мальарства?

Його портрети з неї її спантельничували. Вона одна і вона в багатьох особах, то вона витанцювала з іншими Ліями, то кидалася навздогін за собою самою на вулицях, які переходили в ріки, то являла свою особистість під іншим кутом зору, то обіймала сама себе, то перетворювалась на натовп.

— Ти собі подобаєшся?

— Я подобаюсь нам.

— Мені хочеться намалювати оголену натуру, декілька оголених натур.

— З кого?

— З тебе, звичайно ж, з іншими своїми моделями я розпрощався.

— Але... Береніці це не сподобається.

— Казати їй про це не обов'язково.

— У мене немає фігури.

— Немає фігури? Такий дріб'язок митця не може збентежити.

Вона мимоволі пирснула зо сміху, дивлячись на свого портретиста. Йі здалося, що картини на стінах, навіть найтрагічніші, поділяли їхній веселий настрій.

Мої смішні трусики з зубчастою облямівкою.

— Я згодна зняти вбрання, але не хочу роздягатися привселюдно.

— То мене ти називаєш усім людом? Там ось ширма. Коли ти прийшла на світ...

— Я прийшла не такою.

Незріле тілечко. Майже пухкеньке, однак тендітне, мабуть, тому що то-ненькі кісточки. Лобок, пагорб Венери, без пушка. Груденята ледве означені двома темно-жовтими верхівками. Мій недоспілій плід. Проте її форми не

зовсім нагадують дитячі: вирізняється стан, вгадуються м'язи. Непоказні, але гарненькі сіднички.

Він зірвав свою сорочку, джинси.

— Належить оголитись, аби малювати оголену натуру? — запитав трохи тремтячим, жартівливим голосом.

Плюхнувся з нею на мату, що служила йому ліжком.

— Не бійся, я тебе не братиму.

— Мене не можна взяти,— відповіла вона сумовито.

Мініатюрна вульва на моєму пенісі. Голівка, як кокосовий горіх, на моєму пупку. Котячі пазурки вп'ялися в мої боки. Мої руки замкнулися на цьому здобуткові, якому немає ціни. Майже любимось.

— Хочу пити тебе,— мовив. — Мій ковток води в пустелі.

З Естеллою Пароді не було нічого схожого. Не та планета. З ним — усе, крім неможливого.

— З іншими дівчатами йдуть далі,— прошепотіла.

— Я — ні. Я — ні. Моє ти диво.

Від щастя Лія пролила дитячі слізки, які він виловив язиком.

— Маленька Істота! Маленька Істота! — повторив так екзальтовано, як Жан Жак вигукував на адресу Бога: «Велика Істота! Велика Істота!»

«Якщо намалюю черепашку, то це буде твоя потаємна місцинка, гайок — твоє волоссячко, а горностай — твоє тілечко».

Вона обожнювала ті його любоці.

Безробітна, без права на допомогу, Лія сказала:

— Є роботи, за які я могла би братися, наприклад грабувати квартири, як Олівер Твіст. Пролазила б через душники. Або ж, просуваючи пальчики поміж нитками, ткати килими, як діти на Сході.

— Ти — моя штатна модель, ото твій фах. Я готову виставку, де ти будеш єдиною темою, побачиш, як у «Тисячі й одній ночі».

— У «Тисячі й одній ночі» аж ніяк нема єдиної теми.

— Є, вона присутня, як підземна річка. Справжній сюжет — це смерть, яку треба змусити відступити.

Лія проводила зі своїм другом ціліснікі дні.

— Залишся й на ніч,— попросив якось він. — Переїжджай назовсім.

Дівчина розтулила уста, той вигнутий малюнок червоновою барвою, що його стільки разів перед тим художник відтворював, цілував, пронікав у нього, не перестаючи дивуватись, як звідти можуть долинати людські звуки, буденні слова.

— Тильки не кажи: «Але Береніка...»

— Але Береніка... Та, зрештою, там меблі на мій зріст.

— Ти не потребуєш іх. Моє тіло — твоє ліжко, мої коліна — твій трон.

— Усе ж будьте уважні до неї,— радила старша сестра. — Вона така тенденційна, слід її оберігати.

— Вона — те, що маю найдорожчого у світі. Дорожча за моє життя,— відповів Люїс. — Буду їй за батька, брата, охоронця, шамана і хлопчика на побігеньках.

Береніка силувано усміхнулася.

Вернісаж мав блискучий успіх, він перетворився на справжніснік шоу, де вивищена на ходулях Лія в парчевій туніці була у всіх сенсах того слова на висоті. Видовище захопленого натовпу і декілька крапель випитого шотландського віскі запаморочили їй голову. Лія пригадала казку з дитинства, в якій маленький принц Куртепай сп'янів, з'ївши шоколадну цукерку з лікером.

Але продана була одна-єдина картина — її купив якийсь англієць — та,

на якій вона, вбрана у військову форму, виходила з розбухлого черева Юпітера, вдягненого в робочий балахон.

У своєму кабінеті торговець картинами Вайсмюттер страх як розілився на художника:

— Ви — божевільний. І я теж, оськільки дав вам волю. Малуйте абстракції, напівсимволічні, гіперреалізм, банальну нову хвилю, тільки не нанізм. Жорж Люїс, художник-наніст. Найкоротший жарт... Ви — мертва людина, любий мій. Вам доведеться обміняти ваші пензлі на мітлу діврника.

— Мій труп обзыває вас лайном,— відповів Люїс.

Та, повернувшись додому, він сів, пригнічений, постарілий на десять років:

— Повний крах. Я не зможу утримувати майстерню.

Лія сіла йому на коліна, як ото пташки в скверах, приручені давачами крихт, що не роблять різких рухів. Вона закинула ручки довкола його довгої сильної шиї. Покусувала йому вухо:

— Я — твоя манюня фатальна жінка. То через мене Вайс виставив тебе за двері.

— Не через тебе. Через твій образ, що врізався в мені з такою дикою силою. Ти — моя проклятуща пристрасть, важко навіть собі уявити яка.

— Я не хочу, аби ти й далі малював мої портрети. Нізащо.

— Ні, я продовжуватиму, але ніхто того не побачить.

— Ти нікому їх не покажеш?

— Я покажу їх усім, але вони тебе не впізнають. Гадатимуть, що я малюю море чи ліс, водограй чи місто.

— Радше, хуторець.

— Ні, столицю на березі моря з хмарочосами, гелікоптерами, мостами через річку — а все це будеш ти.

— Гадаєш, я впізнаю, що то я?

— Якщо ти знаєш себе; або ж станеш тією, що я намалював, виставив перед очі людей, як метафору.

— Я можу просити милостиню, це добрий заробок. Знаю людей, які стараються у метро, їм живеться досить непогано.

— У тебе бувають вияви аморальності,— зауважив Люїс, вимучивши посмішку.

— Або ж продаватиму квіти на терасах кав'ярень.

— Тебе заберуть до буцегарні. Та й ті твої три су нам не зарадять. Треба спробувати продавати картини на Блошиному ринку. Але я займуся тим сам.

А невдовзі, занедужавши на важкий грип, переставилась Береніка. Її останнє слово було: «Увага».

Її найважча недуга — нехіть до життя,— зробив ризикований висновок доктор Баллю. Лія кинулась долі, завила від розпуки, як покинуте цуценя. Жорж піднімав її з підлоги, брав на руки, та вона виривалася, відтак почала голодувати. Її дружок намагався силою застремити їй між стиснені зуби ложечку з їжею. Коли він відмовився від подальших спроб, вона захлипала:

— Бніка завжди шила мені вбрання. Хто тепер мене одягатиме?

— Знайдемо тобі найкращу кравчиню.

— Вона не захоче, це відлякає її клієнтуру. Без Бніки мені моторошно, я зовсім самотня. Сама-самісінка на світі.

— Скажеш таке!

— Береніко, щастя моє, воскресни, благаю тебе, воскресни.

— Годі, Ліє, вистачить.

— Вона варила мені їсти, всяку смакоту. Чого не скажеш про нашу їжу.

— У тобі забагато приземленості та цинізму. Я не вважав тебе за таку. Тобі що, чотири рочки?

— Вона подарувала мені стільки гарненьких речей — ведмедика, що розмовляв, зі справжнього хутра, ляльку Еврідіку на семиліття. Всюди хідний велосипед на десять швидкостей, коралове намисто, величезний ілюстрований словник, позолочену брошку у формі їжачка. Все.

Похорон перетворився на скандал, але приніс полегкість. Лія, кров із носа, хотіла вбратись у парчеву туніку з вернісажу.

— Ти виглядатимеш смішно.

— Буду такою так чи так. Тільки підсилюючи смішне, можна з нього відрізати. Зрештою, туніка личить до срібла сліз. Окрім того, саме Бніка її пошила.

На початку Жорж ішов нахилившись, зігнувши злегка ноги, аби дати їй руку, але, засліплена слізми, Лія спіткнулась, упала, тож далі він ніс її на руках, де вона невдовзі заснула, як дитина, заколисана повільною ходою кортежу.

На цвінтари було ще гірше. Крихітка плюхнулась у болото на краю ями, подивилася униз і плюнула на домовину.

— Зваж на людей,— прошепотів Жорж.

— Хай ідуть під три чорти.

— На що ти плюнула?

— Робив же Ісус дива зі слини і болота. Тож...

Чи можна збожеволіти з горя? Авже, як от імператриця Мексики, коли розстріляли її чоловіка. Але, мое життя, моя душа, Лія, що пов'язала мою долю, не може схибнутися з розуму.

Крихітка підвелається, обтрусила свою сріблисту сукню. На виході вервечка незнайомих людей обійняла її, потисла вимазану землею ручечку. Жорж відвів її до кав'янрі «Пробудження», якраз навпроти, де замовив собі чарку коньяку, а їй — гаряче молоко. Вона докинула:

— І гарячу канапку з сиром і шинкою.

Пояснила:

— Ось так, я вже не журюся.

Жоржеві здалось, що його вдарили під ложечку. Та він погамував себе:

— Тим ліпше, мое қурчатко, тим ліпше, мій равличку.

І додав, аби відважити з лишком:

— Моя цукерочко.

А вона, з повним ротом, підтвердила:

— Я кохаю тебе.

Похорон відбули в кредит, але виявилось, Береніка зоставила сестрі невеличкий спадок, квартиру та цінні папери.

— Хочу розважатися ціле життя,— сказала Лія, й її очі затягло поволою.

Жорж став розпорядником її майна, їй не доводилося бодай чим клопотатись, досить було підписувати папери.

Їхні любоці стали іншими. У Жоржа відновилась ерекція. «Завдяки тобі, мое диво»,— шепотів він.

— Тепер я тобі ні до чого,— сказала крихітка.

— Ти завжди будеш для мене всім. Усім, що має вагу.

Та вона не надто йому вірила. Трохи втішив її нежданий лист, хоч він і воскресив колишні прикроці:

«Моя маленька Лілі, пригадуєш мене? Кинь оком на підпис і подивися, чи мое прізвище ще говорить тобі про щось. Щодо мене, то я думаю про тебе повсякчас. Як тобі ведеться? Я маю доброго чоловіка-селянина і чекаю на щасливу подію. (Зрештою, можливо, і не таку щасливу, та ліпше надіятись на добре.) Як ти на те, аби стати для моого хлопчика хрещеною?

Найголовніше, не купуй дорогого дарунка, напевне, ти не маєш зайвих су. Від бабусиної кімнатки в мене залишились хіба що всякі дрібнички, якщо не брати до уваги того пречудового ліжска. Тож на час церемонії зможемо влаштувати тебе зручно. Даси дитинчаті ім'я, яке забажаєш, але гарненьке, надіюсь на тебе.

Міцно обіймаю
Естелла Пароді,
пані Турнер Аполлінер»

Дитина Турнерів отримала ім'я Себастьян і срібну скриньку з її п'ятьма золотими луїдорами, та сама хрещена не приїхала.

«Розумієш, я могла б розрюмсатись, згадавши Орельєна, вже не беручи до уваги того, що здалека я презентабельніша.

Стаю навশиньки, щоб тебе обійняти,

Лілі»

Люїс і далі малював свою лісову мавку — то в образі білки, то гриба, то кущика, проте почали з'являтись елементи, які Лія не признавала своїми,— прозорі плями, глазур, тут — фосфорисценція, там — видовжена тінь від куша.

— Раніше то була я, навіть якщо була не я, зараз це вже не я, навіть коли я, та я не докоряю тобі. Виглядає гарно, хоч і завдає болю.

— Це ти завжди і всюди.

Наслідуючи Жоржа і гамуючи гіркоту, Лія сама стала малювати невеличкі акварелі: людожера, що грається зі своїми сінома доньками, тимчасом як Мізинчик і його брати плавають наввипередки у власній крові. Підпис: «Нехай нечиста кров»¹. Маркіз Карабас поїдав свого кота. Ще жива голівка тваринки звисала з його рота. Картинка називалася: «Перехідний об'єкт».

А маленька Червона Шапочка (автопортрет) злягалася з вовком поруч із сонною бабусею на ліжку, що нагадувало ліжко Естелли Пароді.

— Я хочу, щоб ти обновилася,— сказав якогось дня Жорж. — Як ото змії. Розшукав для тебе дивовижну модистку, побачиш, будеш у захваті.

ВЕРОНІКА ЛОРАНЖЕЇ
ДИЗАЙН І ПОШИТТЯ
Всі типи моделей
Другий поверх праворуч

Лії здалось, ніби вона перенеслась у царство сну, коли створіння з сяйливим німбом підбігло до неї, вигукуючи мелодійним голосочком:

— Манюня пані! Пан Люїс пообіцяв мені, що ви прийдете до нас. Для такого крихітного шедевру, як ви, ми створимо гардеробні шедеври. Еге ж. Без фальшивої скромності, пані Демінадур.

У Вероніки Лоранжеї все було біляве: пучок волосся, брови, вії, очі, ледь-ледь засмагла шкіра, шафрановий комбінезон, золоті коштовності.

Зовсім невимушено Лія сіла на величезну гранатову подушку, покладену ніби спеціально для неї на плюш мишиного кольору напроти псіше — воно відтворювало знайомий їй образ геть зменшеної дорослої дівчини, яка відала, що існують інші істоти її типу, та ніколи їх не зустрічала. Їй постійно здавалося, ніби вона ось-ось упаде в дзеркала.

— Я хочу вдягати душі,— сказала модистка. — Деякі з них треба маскувати, інші — наснажувати. От ваша — внутрішнє море.

Нова клієнтка запитала себе, чи Вероніка Лоранжеї не витає трохи в небесах, але, споглядаючи чудове вбрання, розвішене там і там, потамувала свої сумніви.

Вероніка ж захоплено продовжувала:

— Дорогесьєнка пані, я створюю моделі, що будуть тільки у вас і для вас. Пальтечко — черепашку устриці, підбиту перламутровим єдвабом, яка розкриватиметься, являючи зору перлину, себто вас у веселковому плісированиму шовку ліхтариком. Для ранкових пробіжок — спортивний костюм з картатого оксамиту в барвах крота і фуксії.

— Весь цей одяг коштуватиме силу-силенну грошей.

¹ Рядок з «Марсельєзи».

— Та ні, я зроблю для вас знижки; ви будете моєю головною клієнтою.

У міру того як Вероніка робила Лію щораз елегантнішою, росла їхня взаємна симпатія. Модельєр перевершувала саму себе, чуючись із маргінальним створінням вільнішою, ніж із ординарним замовником. Вигадувала одіж, яка поєднувала в собі дитячі штрихи, натяк на екзотику і мазок неминущого майбуття.

Одного дня модельєрка заявила:

— Я була б щаслива і горда, якби ви, Ліє Демінадур, вважали мене своєю подругою.

Ліліпутка, задихнувшись від утіхи, нездатна спромогтися бодай на слово, кивнула на знак згоди і побігла вниз сходами, навіть не помірявши нового вбрання і забувши свої рубінового кольору рукавички, почуваючись ніби десь на небесах.

А на тротуарі мимоволі затанцювала від радощів. Перехожі позирали на неї, посміхаючись. Усередині в Лії все співало: «У мене є подруга! У мене є подруга!»

Від дитинства у неї був чималий гурт одноїашників і однокласниць. Мала вона постійного ангела-хоронителя — Береніку. Мала любого друга, коханця в доступних межах, але вперше — таке диво, на все життя до самої смерті. Яка то була несподівана радість.

— Вероніка справді це щось надзвичайне,— сказала Жоржеві. — Де поталанило тобі відкопати таке диво?

— На жовтих сторінках, ясна річ.

Коли Жорж відвернувся, його подруга зазирнула в телефонний довідник, проте не знайшла там любого її імені. Але то байдуже.

III

Люїс чувся виснаженим, не міг тримати пензля, задихався, сходячи на четвертий поверх у майстерню.

— Спочинь, любий,— говорила Лія. — Влаштуй собі вакації, мій відлюд'ку.

— Я надто вимотаний, щоб кудись поїхати.

Він лежав, простягнувшись на маті, намагаючись не дивитись на свої картини і на маленьке личко подруги. Не міг утримати в руці книгу, газету. Лія годувала його, ніби ті ворони, які буцімто приносили пустельникам щоденний харч. Вона приносила закуски, мигдалальні тістечка, крильця, крокети, тістечка-човники, еклери, листкові пиріжки.

— Ти — дитятко, а я — бабуся, що тобі догоджає,— сказала Лія.

Жорж не відповів.

За декілька днів Лія завважила:

— Раніше обличчя у тебе було смагляве, а тепер зовсім зблідло.

Вероніка, що саме принесла заливного коропа і салат із бульб чистця, підлила у югонь олії.

— Ви ж зовсім змарніли.

Врешті-решт він погодився поміряти температуру — 38,5°. Лія зателефонувала лікареві, якого порекомендувала подруга. Той помацав лімфатичні вузли хворого, закопилив губу на вигляд розпухлих і кровоточивих десен і наказав негайно його госпіталізувати. В таксі крихітка сиділа на колінах у свого друга, обхопивши руками його довгу, позначену збільшеними залозами шию. В палаті вона вчепилася в бильця ліжка, нагнулася через край перекладини.

У Жоржа пішла кров носом, він поплямив білу постіль і навіть блузочку Лії, що схилилася над ним.

Щось там у нього було негаразд з кістками. Йому зробили рентгенографію і взяли пункцію кісткового мозку.

— Заночуй у мене, люба,— запропонувала Лії Вероніка, на що та з вдячністю погодилася.

Їй влаштували м'яке ложе на кріслі, подовженому табуреткою.

— Ви, Вероніко, теж не самотня у житті?

— Звісно ж, ні.

- Цікаво було б з ним познайомитися.
- Він не хоче, щоб хто-небудь знав, бо жонатий.
- Саме тому ви ніколи мені про нього не розповідаєте?
- Атож.
- Із Жоржем мені поталанило. Він ні кому не чинить зла.
- Поки дружина не знає, то ні кому не чиниш зла.
- Вона може здогадуватися.

Господиня поклала край розмові, втиснувши в ротик гості екзотичну цукерку. На смак солодкувату, а згодом — гіркувату.

- Мене лікують гірчичним газом,— повідомив Жорж, посміхаючись.
- Що ти вигадуєш?
- Запевняю тебе, мені дають ліки, подібні до іприту, який так підступно застосували німці під містом Іпр. Воно мало б пишатися тим, що дало йому своє імення.
- Ти мене дуриш.
- Ніскілечки. А ще мені робитимуть дослідження очного дна.
- Ніби квітколожа артишока?
- Я тебе дуже кохаю, Ліє Демінадур.

Він розпитав студента-практиканта.

- У вас лейкемія.
- Рак крові?
- Вислів неточний, не слід його вживати.
- Тоді в чому вона полягає?
- Деякі клітинки вашої крові стали лейкемічними.
- Тобто?
- Тобто безсмертними й анархічними.
- Безсмертними! Хай йому біс! Як, чому?
- Цього ніхто не знає. Не забивайте собі цим голову, пане Люїс. Випить два літри води, прополоскіть чотири рази рот, і все обійтеться.
- А все ж потішно, що анархія і безсмертя чимчикують пліч-о-пліч.
- Вони не одружені.

Жорж відчував, що його свідомість затуманилася; він плутав дні, плутав години. Йому здавалось, що він завжди жив у цьому сиротинцю, цій казармі, цьому готелі, цій майстерні, цьому притулку. Ставав поступово безсмертним, як і його клітини.

- Художник присилував себе зостатись у формі до приходу своєї моделі. Мусив додати останній мазок — третє око на потилиці.
- Моя малесенька дівчинко, моя людиночко, мій астероїде.
 - Він замовкі і знерухомів. Лія подзвонила, з'явилася медсестра.
 - Він у комі, хутенько приведіть його до притомності.
 - Ой ні, бідолашна жіночко, він не в комі.

Жорж волів, аби його піддали кремації, а прах розвіяли. Він цитував, сміючись, швейцарський лозунг: «Усе перетворюйте на попіл. Це економічніше, гігієнічніше й естетичніше». З почервонілими очима за темними окулярами всім займалася Вероніка. Лія чулася так, ніби її сестра і дитина, обое заново повмірили. Не на одну ніч вона позбулася сну, на декілька днів майже втратила мову.

Нотаріус викликав Лію для врегулювання проблем зі спадщиною. Лія хотіла, аби Вероніка пішла з нею, але та не змогла звільнитися на визначену годину.

Дорогою, при згадці про спадщину, Лія відчувала полегшу своєму горю. Уявляла мандрівки у парі з Веронікою, будиночок з садком. Басейн, золотих рибок. Троянди, редиску. Благодійні пожертви на реставрацію пошкоджених шедеврів, на китів, на голодних дітей.

Контора пана Сіньйоле навіювала довіру своїм шиком і добротністю, оббивкою стриманих тонів, звуконепроникненістю. І навіть кріслами, де було б добре подрімати, пірнути в дивовижні сни.

— Спадщина покійного,— сказав законник,— зводиться з негативним підсумком.

— Негативним? Не розумію. Моя сестра...

— Вами підписано загальне доручення на користь пана Жоржа Люїса. Воно фігурує у вашій справі.

— Атож, аби він усім опікувався. Бо я на цьому не знаюся.

Посеред камінної полички годинник з двома золотими матовими амурчиками, чия стрічка, закинена на плече, звисала між ніжками, відбив однадцять мелодійних ударів.

— Пан Жорж Люїс, отже, мав повноваження розпоряджатися вашими грошима.

— Все так, але ж, очевидно, він не викинув їх через вікно.

— Ні, певна річ, він використав їх на фінансування будинку мод.

— Будинку мод? Якого?

— «Люїс і Лоранжé», та справа прогоріла. Пані Лоранжеї довелося повернутися до своєї надомної роботи. Сподіваюсь, я вас не дуже засмутив.

— Не дуже,— відповіла ліліпуточка беззвучним голосом.

— Отож, якщо коротко, ви не маєте більше нічого і винні мені дванадцять тисяч франків нотаріальних витрат, але я не приставляю вам ножа до горла, розрахуєтесь зі мною, щойно зможете, я вам довірюю.

Лія спромоглася на декілька односкладових слів на прощання, перед тим як на сходах залитися слізми. Сльози вона витирала обшлагами курточки, яку їй пошила Вероніка.

На вулиці вона затупотіла ніжками, повискуючи з відчаю. Бніко, Бніко. Переходжі позирали на неї, всміхаючись так само, як тоді, коли вона танцювала від радощів, по тому як зрадниця запевнила її в своїй дружбі. На межі тридцятиріччя, попри змарніле обличчя, вона скидалася на розгнівану дитину.

На порозі квартири, ще вчора пристані затишку, опинившись віч-на-віч із крадійкою, Лія розтулила рот. І, як у казці про добру і злу дівчину, де в одної замість слів вилітали перли, а в іншої — жаби і гадюки, вона виблювала на палас.

Вероніка схопила її в обійми, витерла їй губи своєю хусткою, потягла за собою на глибоку софу.

— Люблю мою, я знала наперед, що цей нотаріус завдасть вам прикроців.

— Це ви забрали в мене все — Жоржа і сестрині гроші, ціле життя.

— То ж ви самі віддали нам усе. Жорж вас обожнював, він торочив без кінця і краю: вона — єдина у світі, я аж ревнувала. Це ви своєю ніжністю зробили з нього чоловіка, і він не міг обходитися надалі без жінки. Це ви, ви — янгол. Маючи будинок мод, ми гадали потроїти ваш достаток. Але справа прогоріла, і я знову маю заробляти на окраєць хліба майже день у день своєю крейдою та голками.

— А що стане зі мною?

— Я ніколи вас не покину, зрештою, Жорж довірив вас мені.

— Довірив? А то як?

— Ви переїдете жити сюди. Будете моєю підручною швеєю, це дасть нам змогу виграти час і я підготую колекцію, де ви будете стрижневою фігурою.

— Стрижневою? Бажала б тим стрижнем пробити вам серце.

Вероніка посміхнулася:

— Зізнайтесь, ви згадувалися про нас із Жоржем? Знали?

— Якби ви мене попросили, я дала б згоду, змирилась, та пошти в дурні беззахисну? Розорити каліку? Не бажаю більше ніколи вас бачити.

І поквапом вернулась до власної домівки, аби змогти викричати свій біль,

лежачи випроставшись на маті. Бніко, вони вбили тебе заново. Мій любас видавав мені кишенськові гроши, ніби школярці. Про приголомшливе вбрани та демонеса казала: «Рахунки відсилаю вашому другові, не турбуйтесь, дорогенька». Тепер у мене залишається три сотні франків і копійки, не досить, ясна річ, аби сплатити через десять днів відстрочку платежів. Зостаючись із Веронікою, мала б дах над головою і щоденний хліб, але можу її вбити, карлиця здатна отруїти.

Крадькома переїхати? Але куди? Під мости? Клошари наганяють на мене страх. Податись у цирк? Запізно. Продати свій одяг? Ні для нормальних, ні для дітей. Є ще трохи макаронів, олії та кави, аби протриматися декілька днів. А ті мої нікчемні карликіві грошенята слід витрачати на пошуки роботи, транспорт, марки. Тож я зависла на шовковій нитці над прівою, в чому є свій шарм.

На жаль, нема. Ні. Зараз не можемо. Залиште свою адресу, дамо знати. Нічого. Зовсім нічогісінько. Мені жаль. Нам жаль. Прикро, та...

Пошо жити? На це — єдина відповідь, тому що, але тієї, власне, досить. А втім, накласти на себе руки, бр-р-р!

Вимучена, промокла до ниточки, вона ледь дібала бульваром, аж раптом у око впала назва крамниці:

УСЕ ДЛЯ ЗЕЛЕНОГО КАРЛИКА ІГРИ ТА ІГРАШКИ

На вітрині — оголошення: «Потрібна продавщиця». В черзі перед дверима вже стояло з п'ятнадцятеро дівчат. Лія прилаштувалася за останньою, чим викликала приглушені, неспокійні смішки. Та у скорім часі вервичка подовшала на декілька осіб.

Робота, приготована для мене цілою вічністю.

На порозі з'явився чоловік. Дівчина, що стояла перед Лією, намагалась її приховати, розвертаючись і так і так, розкарячуючи ноги, розводячи руки, натягуючи парку, та крихітка рішуче виступила на декілька кроків убік, стала добре на видноті, високо підвівши голову зі стереотипною усмішкою на яскраво-червоних губках. Вона тупнула ніжкою об землю, як на її очах робила якось повія, аби привернути увагу перехожого, перетворилась на мить на танцівницю фланенко.

Зігнутим вказівним пальцем чоловік зробив їй знак підійти, а всім іншим сказав: «Відбір закінчено». Черга розсіялась, ніби зграйка пташок від рушничного залпу.

— Візьмемо вас на двотижневий випробувальний термін. Ви матимете фіксовану платню і відсоток із проданого. Якщо влаштуєте нас, укладемо контракт.

Екстаз і побоювання. За касою на об'ємистих пишних грудях, обтягнених чорним атласом, мінилася розетка з коштовного каміння.

— Пані Гельмотта — моя дружина, — сказав господар.

Полішинель у власному замку.

З усмішкою добродушної людожерки крамарка простягла свою лапишу з перснями на всіх пальцях, і тому складалося враження, що обмацуєш кастет. Негнучка, як жезл правосуддя, маленька Ліїна ручка щезла в м'ясистому гнізді.

На першому поверсі, що мав стати її володінням, — іграшки. На другому — ігри; продавщиця звідти, якій доручили ввести Лію в курс справи, згодилася на це з кислою міною. Своїми довгими пальцями з довжелезними світло-рожевими нігтями Офелія Пеллу витерла забруднені сіднички голої ляльки-немовляти, загримувала і розчесала голівку без тулуба, видовжила її осяйне волосся до десяти сантиметрів, увімкнувши механізм за правим вушком, сплющила будиночок, завела на спів стадо гіпопотамів, роздягла клоуна, уточнюючи — «м'який торс». Надала слово ляльці Еванжеліні, яка захникала: «Мамо, мені холодно, мамо, я голодна, мамо, хочу пiti, мамо, хочу спати, мамо, я боюсь». Літанія завершувалася гнівним скрипом.

— Щоб вона замовкла, досить уткнути їй у пельку дитячу соску, натягти на неї конверт чи розторсати,— пояснила Офелія. — А ось Герміна, вагітна дурка. Щоби та розродилася, піднімаєте її туніку, стягаєте трусики, розкриваєте, мов черепашку, їй животик і, самі бачите, спородити двійнят Ірису та Нарису — то для неї ніякий не клопіт. Спробуйте самотужки.

Й Офелія подалась на горішній поверх.

Рожеві слони, зелені мавпи, тигри-липучки здавались вислідом галюцинацій під час білої гарячки.

— Так, пані, звичайно, на який вам вік? Маємо музичний манеж. Музика, що викликає істерію?

Світна бджілка. Небезпечна вночі? Ось головоломка. Надто примітивно, як для вас? Трактор. 599, пані. Задорого? В такому випадку можемо запропонувати ось верстат. Не бажаєте, аби син узявся за столярство? Справді розумну іграшку? Ось саме те, що вам підійде. Міні-ЕВМ, маленький комп'ютер, мій друг — обчислювальна машина, професор абетки.

— Я вагаюся.

Покупець пішла з трьома кібернетичними пристроями (для дітей від двох до трьох, від трьох до шести, від п'яти і більше років), не втримавшись, аби насамкінець не запитати продавщицю:

— Даруйте мені мою безтактність, але скільки вам, панно, років?

— Я пані, поза віком.

За вісім днів Лія продала ціле стадо тваринок, немалий гурт ляльок, декілька армійських корпусів і поліцейських бригад, марionетковий театр, чимало іграшкових підводних човнів і отримала бажаний контракт.

Жоржів приятель запропонував допомогу в продажі картин, сам зняв їх і забрав у великій сумці, яка, як здалось молодій жінці, мала б бути подібною до тієї, у яку служниця Жіля де Р¹ кидала маленьких хлопчиків.

Того широзердого чоловіка Лія більше не побачила. Він переїхав кудись, не залишивши адреси.

Незабаром Лія теж тихцем покинула майстерню. Вона найняла мебльовану кімнатку на горищі. Повісила на стіні єдину порятовану від крадіжки Жоржеву картину, на якій він сам був зображеній під виглядом маркіза Карабаса, що займається зоофілією зі своїм Котом у чоботях, себто зі своєю Лією Демінадур у котячій подобі. Поклала на ліжко понівечену ляльку, яку розтрощила кулачком маленька дівчинка. Впізнавши себе у цій уцілілій жертви.

Раз уранці, зайшовши у туалетну кімнату «Зеленого карлика», вона почула несподівано жваву дискусію між Гельмоттою й Офелією.

— Лише марнуєте гроші на цю карлицию,— майже кричала продавщиця.

— Я запросто можу впоратись на обох поверхах, переходжу звідти-туди за якийсь мент. Наймати обійденіх природою означає уподібнювати елегантну крамницю до атракціону.

— Кажете атракціон, але зараз, завдяки нашій Деміна, відліл іграшок подвоїв прибуток, вона — незрівнянна. Облиште її в спокої, моя вам порада.

Ліліпутка потерпала за свій гардероб. Ось зноситься він, а що тоді? Не можу ж я приходити на роботу, одягненою під дитину, чи вбиратись як-небудь у власноруч скомпоноване шмаття.

Розв'язка прийшла з найнесподіванішого боку:

— Френку, оскільки ми найняли панну Демінадур через її низький зріст,— сказала Офелія в присутності зацікавленої Лії,— то повинні сміливо переодягти її на зеленого карлика. В певному сенсі, Лія служила б символом крамнички. Могла б стояти перед дверима в очікуванні клієнтів.

¹ Французький маршал, сподвижник Ж. Д'Арк. Пізніше, внаслідок захоплення чорною магією,— вбивця дітей, страчений. У народі — Синя Борода.

У пориві, що здивував її саму, Лія ринулась в обійми свого ворога, лепечучи:

— Дякую, я в захваті. Шикарна ідея. Стати зеленим карликом — яка радість, яка честь!

Моїм убранням займуться!

Продавція ігор, струснувши без особливих зусиль із себе Лію, вивільнилась з її обіймів і сказала:

— Ідея, можливо, не така вже й гарна.

— Ні, прекрасна, — обірвала її Гельмотта. — Й за це візьметься мій кравець.

Вінвіл Стретхарт зустрів замовлення на зелений костюмчик гнома для ліліпуточки без найменшого здивування. Мовчазний, завжди зібраний, майже понурий, він зняв з крихітки мірки — ріст, обхват грудей, під грудьми, талія, обхват тазу — ніби для математичної задачки.

— Мені пригодились би кишені, — попросила Лія.

— Пригодились би кишені, — повторив кравець безособовою луною.

Після трьох примірок кістляві руки вийняли кольору зеленого яблука фетровий комбіnezончик з каптуром. У наборі з шістьма біленськими плісиріваними комірцями на шести гапличках.

Лія всміхнулась у дзеркало до свого нового, такого справжнього ego.

Гельмоттин швець, присвистувши на радощах, пошив їй чобітки. З виразно вистроченим змієм. І з підборами — лапами слоника. Надзвичайні чобітки.

— Ви пречудова! — вигукнула Офелія з сяючими очима. — Відтепер вас належить називати не інакше як Зеленим Карликом.

— Нехай так! — погодилася променюча жертовна кіzonька.

Спад. Продаж ігор та іграшок скоротився так само круто, як і зріс. Офелія знову стала тиснути, аби Гельмотта звільнила Демі. Того дня, коли їй залишевся вдалося продати басейник для рибалок з дванадцятьма чи шістьма акулками, кумедний кран і два чи три астероїди. Сама ж Пеллу спромоглася прилаштувати останнім часом тільки хижака і автомат з механізованим прицілом.

— Почекаємо до Різдва, почекаємо ще, — відповіла Гельмотта, — відтак приймемо рішення.

У передсвяткові дні Лія зуміла збути гурт янголів, купу маленьких подарункових наборів, гничку зірку та сімейку диких звірів із гарантіями.

Але результат був недостатній, крамниця мала зачинитися.

— Ми жалкуватимемо за вами, — сказала Офелія; то була іронічна формула, яка мала підкреслити, що вона, на противагу карлиці, залишається при господарях.

— Виберіть собі щось на згадку, те, що вам до вподоби, — сказала Гельмотта.

Лія схилилась на користь дзвіночка для ангелів.

З вогкими очима пані Гельмотта скористалася останнім потиском руки, аби всунути в маленьку долоньку велику банкноту:

— Не проговоріться тільки чоловікові чи пані Пеллу.

Аби не купувати газет, Лія щоранку ходила читати маленькі оголошення біля редакції газети «Об».

Каліграфічним почерком відгукувалась на значну їх частину, не отримуючи відповіді.

Костюм зеленого карлика був основний у її гардеробі, який вона носила у своїй кімнатці, аби зберегти всю решту, близьку до фатального кінця. Електрик, що записує дані лічильників, ледве не звалився крижем, коли двері йому відчинила така надприродна особа. Отяминувшись, він запитав:

— Граєтесь?

— Не зовсім,— відповіла Лія, дійнята до живого.

Вона присилувала себе знову звернутися до Гельмоттіного кравця.

— Тільки не з двох предметів, які розріжуть вас надвоє,— заявив Вінвіл Стретхарт. — Пошию вам сукню — пальтечко з рябенької тканини в антрацитових барвах. Але барвах веселенських,— уточнив він глухим голосом. — Зможете ходити в ній усюди і будь-коли.

Справедлива заувага.

Лія уявила собі, як піднімає опівночі дахи, гуляє по приватних парках, заходить у міністерства із сфінксами при вході.

IV

Лія отримала відповідь щодо своєї кандидатури на місце служниці з пансіоном, яка мала доглядати п'ятирічну дитину.

Хазяйська будівля, хол у дзеркалах, де побачила себе кумедною, хоч і бездоганною, товстий килим на сходах із поручнями з масивного дуба. В будущому оформленому ліфті вона не змогла дотягтися до кнопки четвертого поверху, тож мусила задовольнитися третім. Решту сходинок подолала пішки. Лінієчкою, принесеною для подібної окazії та схованою щонайглибше в серпвидній сумочці, натисла на дзвінок.

Двері відчинила жінка, очевидно, хатня робітниця, яка, побачивши ліліпуточку, ойкнула з несподіванки.

Дубовий письмовий стіл, ніби з обрубків сходових поручнів. Особа типу «президент-генеральний директор». Негарний з лиця хлопчик, який колисався у кріслі-гойдалці. Він відразу вигукнув «згода», вказуючи пальцем на «претендентку».

— Ну ж бо, Арно, вгамуйся, а то я відішлю тебе в твою кімнату. Повинен сказати, що не сподівався. Скільки вам років?

— Тридцять.

— Прикинемо, виходить...

І став щось підраховувати, ніби переводив собачий вік на людський.

Лія впізнала свій лист на купі інших.

— Кажете, що маєте великий досвід роботи з дітьми, але, боюсь, вам бракуватиме авторитету.

— Я матиму його за двох,— запевнив Арно.

Лія зайшлася сміхом. Пан Даллу насутив брови, стиснув губи і зробив рух, ніби гострив свій розрізний ножичок до ребра долоні.

— Даруйте, та я запитую себе ось що. Класичні карлики, якщо дозволите, мають великі голови, подібні до наших. Достатні, аби вміщати в них доволі розуму, тоді як ви, даруйте ще раз, дуже пропорціональна.

Відразу каже, що в мене пташиний розум, нечема.

— О пане, щодо розуму, то значать звивини, а не вага. Нема якоїсь абсолютної його ваги, лише відношення ваги мозку до ваги тіла. Я належу до тієї категорії, яку називають гармонійними карликами.

— Гармонійні карлики, гармонійні карлики,— пробурмотів збентежений Даллу.

— Я беру її,— промовив настійним і заразом улесливим голоском Арно, притулившись головою до батькового плеча.

— Ну що ж... — зітхнув Даллу, безпорадно розвівши руками.

— Покажу вам мою кімнатку,— вирішив Арно, беручи служницю з пансіоном за руку.

Ще щастя, що я майже на півголови вища за нього.

— Можете сісти на мое ліжко,— запропонував хлопчик, сідлаючи скакуна білої іспанської масті. — То ви — несправжня доросла?

— Не знаю. Зрештою, ні, знаю. Я — особа, що маленька фізично, а не морально.

— А дитиною ви колись були?

— Так, ясна річ.

- Маленькою, як хто?
- Як ельф Закрий Око, знаєш такого?
- Він що, закриває очі мертвим?
- Ні, присипляє дітей.
- Моя мати пішла від нас.
- А...
- А ви мали і батька, і матір?
- Авжеж, як інакше.
- Як інакше?
- Звичайно.
- А дехто народжується не так.
- Не так? А як?
- Відсталих дітей приносять лелеки.
- Ви в це вірите?
- Еге ж, ось моого кузена Гаспара приніс лелека, він страшенно дурний.
- І що ж у ньому дурного?
- Він вважає, наприклад, що Бог живе на Північному полюсі, це ж дурниці, правда?
- Не такі вже й дурниці, бо Бог — повсюдно.
- Гаспар посилається на компас. Каже, що стрілка вказує на Бога.
- Все вказує на...
- А деяких дітей просто купують.
- Та ні.
- Так-так, у Бразилії, я знаю.
- Але ж вони однаково мали батька-матір.
- Я вам не вірю. Мій батько ніколи мене не продасть.

Суперечку перепинила молода жінка, що відчиняла Лії вхідні двері. Тепер вона штовхала пересувний столик з обідом для двох діток: пюре з дрібнопорізаної печінки, кремові сирні сердечка з бісквітами — все для спожитку ложкою. У блакитному пластиковому посуді з намальованими курчатками. Крихітка боролася з собою, аби не розплакатись. Хоча це все ж ліпше, ніж мали б її вигнати.

- Більше їжте, — порадив Арно, — якщо хочете вирости.
- У моєму віці вже не ростуть.
- Хіба у вас є вік?
- Ви ж чули, як ваш батько питав, скільки мені років, і мою відповідь.
- Так, але ж це стосується дорослих.

Вернувшись за пересувним столиком, Елодія повідомила Лії:

- По обіді він повинен поспати. Хай спить насправді, наглядайте за ним.

Арно, ляж і заплющ очі.

Хлопчик послухався, але щойно Елодія щезла, сказав:

- Дозволяю вам читати всі мої Тентени¹.

Лія подумала, що вона, можливо, не матиме сили зостатися.

Після пообіднього сну — прогулянка.

- Поведу вас у сквер, — вирішив її маленький господар.

Під час маршруту, який вони долали рука в руку, звісна річ, однаковим кроком, Арно запитав тоном наукового інтересу:

- Ми вже друзі?
- Можливо, ми ними станемо.
- Коли?
- Мало-помалу.
- А як ми дізнаємось, що вже ними стали?
- Дізнаємось.
- А бувають карлики-тваринки?
- Не думаю. Навіть якщо вони зовсім маленькі, як от зозулька, наприклад, то це її нормальний зріст.
- А ви теж вашого нормального зросту?

¹ Тентен — знаменитий герой коміксів бельгійського митця Ж. Ерже (1907 — 1983).

- Ні.
- А якби ви були тваринкою, то ким хотіли б бути?
- Слоном,— відповіла ліліпуточка сміючись. — А ви?
- А я — всім.
- Навіть зміюкою?
- Авжеж, оскільки вони існують.

Елодія показала новій служниці з пансіоном її кімнатку. Величезну, розкішну, в кольорах глибокої води.

- Надіюсь, ви не загубитесь тут,— взяла Лію на криниці покоївка.
 - Надійтесь,— порадила Лія, жалуючи, що не знайшла дати гідну відсіч.
- Я мала б відповісти: «А ви, ви не боїтесь себе знайти? Ото було б жахіття».

Наступні дні були вільніші. Зранку Арно ходив у дитячий садок, куди Лія його відводила.

- Що ви там робите?
- Нічого.

Лія звільнила консьєржі мансарду, дала їй свою нову престижну адресу та п'ятдесятіфранкову банкноту. Пані Претан подарувала їй маленьке сердечко з позолотою:

- Ніколи вже не матиму такого пожильця. Ви приносigli нам щастя.

- Ви вмієте плавати? — несподівано запитав пан Даллу.

- Звичайно,— відповіла Лія.

— Йдеться про те, аби відвести Арно в басейн, але, якби він раптом то-нув, я не думаю, що ви змогли б його вирятувати.

— Я не зводитиму з нього очей і при найменшій потребі попереджу вчителья з плавання.

Якщо він утопиться, я втрачу свій заробіток.

Що мені маленький дитячий басейн, якщо я плавала далеко в морі, права-да, припавши до Бніки, мого буя. Отак воно було.

Гарненька жінка-дитина мала шалений успіх у залюбленої у воду дітво-ри. У перерві між двома запливами Арно хизувався:

- Вона — моя. Це справжня людина.

- Вона — твоя чи ти її? — перепітало мале дівча.

- Однаково. Ми належимо одне одному.

Проте вчитель з плавання відкликав ліліпуточку.

- Ця маленька купальня — тільки для дітей.

- Я наглядаю за тим хлопчиком.

- Можете наглядати з берега.

Арно підплигнув, немов дельфінчик:

— Якщо ви не дозволите їй плавати, ми ніколи більше не прийдемо в цей басейн.

- Ну що ж, нехай, якщо так стойть питання, мій малий добродію.

Вони вернулись у воду, і, завдяки своєму захисникові, Лія змогла попла-вати серед плавців однакового з нею зросту.

Натомість доступ до домашньої бібліотеки Даллу був їй заказаний: «На-вряд чи ці книжки вас зацікавили б. Зрештою ми не даємо їх у будь-чий руки, навіть у ваші маленькі,— я успадкував їх од батька. До того ж, усі вони у шкіряній оправі, а деякі — перші видання». Але Лія могла читати, права-да, з двадцятичотирьохгодинною затримкою, газети «Об», «Капіталъ», «Ко-ротко», а в пообідню пору — «Ероп-Суар» і «Еспіон», що надходили перед-платою.

На кожне Різдво Арно отримував безліч подарунків, серед яких книжку, відповідно до свого віку, а Лія — щось корисне. В шість років — «Трійко блакитних діточок». Вона — клубок шерсті. В сім років — «Піноккіо». Вона — носовичок. У вісім років — «Захоплюючу мандрівку Нільсона Гольгерсона». Вона — бруск мила.

Від себе, за особисті заощадження, Арно дарував своїй протеже то мертвий комірець, то шотландський шарф, то нотатник практичної жінки, де вона записувала, не переймаючись датами:

«На майці булочника — ім'я: Каліпсо».

«Оте наше життя має свій шарм. У ньому треба любити, а це дещо особливе. Навіть екзотичне, ящо не рипатися з місця».

Аби не залишатися боржником, Лія відлячувала хлопчині картинками власної роботи, за стилем подібними до тих, які малювала давніше для Люїса і які прихопив той інший «друг», але на зовсім інші сюжети: малювала земний рай, де ворона іздила на лисячій спині. Або сирену, що сякала ніс у водорості.

- Намалюйте портрет моєї матері,— попросив якось Арно.
- Ale я ніколи її не бачила.
- Дарма, я скажу вам що і як.
- Її волосся?
- Його не видно, вона у своїй хутряній шапочці.
- Очі?
- Нема потреби їх зображати, нехай спить.
- Ніс, рот?
- Вже не пригадую до пуття. На губах завжди була помада. А ніс — дуже гарний.
- Ale який?
- Який забажаєте.

Амбруаз Даллу зазнав фінансових труднощів і, оскільки Філіппіни, по-коївки, що заступила Ізабеллу, котра заступила Елодію, могло зараз вистачити для Арно, як ділова людина, мусив звільнити ліліпуточку без попередження. Виявилося, що вона не була заявлена у відділі соціального забезпечення і не могла претендувати на якусь компенсацію чи допомогу.

- A чому ви мене не зареєстрували?
- Ви були майже членом родини, моя люба Ліє. Ви харчувалися за нашим столом, спали на ліжку моєї колишньої дружини, я завжди ставився до вас як до рівні.

— Ale реєстрація — то обов'язкова річ.

— Та ні! Ви не були служницею з пансіоном, як то буває. Такі приїжджають із-за кордону під егідою якоїсь організації. Вони можуть навчати своєї мови. Я зігнорував усе це, зважаючи на ваш нанізм.

- Саме через мій нанізм ваш Арно вибрав мене.
- Гадаю, що ви не мали підстави на мене жалітися.
- Що зі мною буде?

— Вам належно потурбуватися про це заздалегідь. Попри ваш зріст, ви ж — не дитина. Зрештою, з цього приводу я щодо вас спокійний. У вас чимало позитивних рис, отож якось влаштуєтесь.

- A де я заночую цієї ночі?
- Покладаюсь на вас, ви знайдете найкраще рішення.

Лії здавалося, що вона геть спорожніла, її майже охопило відчуття, що вона злітає, ніби невагома, що очищається від матеріального, позбавляється тілесного стану.

Арно, якого батько відсторонив від подій («Ліпше поставити його перед фактами. Людяніше відсікти одним махом»), перебував того дня у кузенів.

Звільнена від обов'язків, Лія акуратно складала у валізу-кенгуру все своє майно. Дарма що Береніка виховала її в якнайстрогішій чесності («Якщо біс схилив тебе, Аби книгу вкрасти, Знай, дитино, хто краде, Той життя не вартий»), все це було в попередньому житті, на іншій планеті, тепер сумління виразніше нашптувало їй, що вона повинна вчинити дрібну карально-компенсаційну крадіжку. Мала почути предмет невеличкий, але цінний. Може, годинничок. Ато ж, туди його, між шерстяні светрики.

Замало. Розп'яття! Дякую, Боже мій. Слонова кістка на чорному дереві. Цвяхи і вінець із платини. Рана в боці — маленький рубін. Невиразне обличчя. Заважка річ для моого кенгуру? Ні, для хороброго серця — нічого неможливого.

Роззулася, сп'ялася на ліжко, зняла шибеницю з мучеником, чиї ступні торкнула легким поцілунком. Злодюжкою стають випадково, я буду доброю злодюжкою.

Поклала вмирущого коло будильничка. Час, а загалом і в цілому — вічність.

— Я викликаю таксі, а тоді знесь вашу валізу,— повідомила Філіппіна. А на тротуарі побажала: «Щастя вам».

— Підвезете мене до найдешевшого готелю? — запитала крихітка водія.

Готель «Надія», майже кубло. Власниця, одягнена в щось середнє між атласною сукнею-халатом і пеньюаром, зміряла поглядом ліліпуточку та її багаж. Пристойний одяг гірчичного кольору (який сама плела день за днем). Добротна валіза.

— У нас платять авансом.

— Гаразд.

— Від ночі до ночі.

— Від ночі до ночі? Згода. Хотіла б найдешевшу кімнатку.

Щось збліснуло в очах пані Лоо.

— Ходімо.

Сходи для челяді. На горішньому поверсі — комірчина в барвах небесної блакиті, умебльована ліжком-кліткою та скринею, набитою іграшками.

— Кімнатка моєї донечки, коли вона була маленька.

Лії уявилося, що вона знову перетворилася на Зеленого Карлика і водночас повернулася до Береніки, до первісної пори світу.

— Підійде?

— Цілком.

Переживаючи через годинничок, а, особливо, через розп'яття, вона не стала розпаковувати своє майно, але, на диво, в Даллу нічого не помітили. Очевидно, збляклого сліду від хреста на шпалерах їм вистачало.

Якби батько Арно ходив повз «Золоті галереї», то побачив би, що колишня гувернантка його сина демонструє тепер «Дузамі», засіб для виведення плям. «З «Дузамі» від всяких плям — ні знаку ні тут ні там,— галасувала через гучномовець ліліпуточка, примостившись на табуреті.

Вона демонструвала шматини, покриті червоними, чорними, брунатними, зеленуватими плямами, що нагадували сліди гниття, випорожнення, знаки жалоби чи злочину. Вмить вона вертала їм первинну чистоту. А відтак, одним духом, знову їх заплямовувала. Робота сізіфова, але оплачувана. Гукала до роззяв:

— Пане-пане, добродію,
Не впадайте в безнадію,
Якщо пляма на коліні,
На сорочці чи сумлінні,
«Дузамі» виводить класно
Плями, цяточки і клякси.
З нами станете довіку
Бездоганним чоловіком.

Або ж:

— Пані, панночко, самі
Скористайтесь «Дузамі».
На роботі, в сумці гарній,
В ліжку, вдома, у кав'ярні

Засіб «Дузамі» від плям
Раджу мати усім вам.

Вона виголошувала свої рекламні баласи з пристрастю народного орато-ра. Натхнена приманкою щоденного хліба.

Просто неба на тротуарі навпроти якийсь чолов'яга з манерами селяни-на керував на відстані маленькими металевими абиціями — машинками, тваринками, всілякими персонажами.

Він весь час на мене поглядає. У нього якась картопляна посмішка.

— Ти підчепила қавалера,— зауважила колега, що рекламивала щітки «Браш»: «Зі щіткою «Браш» на пилоту марш. «Браш» змітає в небуття вся-кий порох і сміття».

Між двома антиплямними тирадами Лія теж усміхалася своєму залицяль-никові. Не так, як до роззяв. Стриманіше.

Він складав свої манатки разом із дзвінком, який сповіщав про зачинен-ня «Галереї», тоді ж, коли Дузамі, як звали її товаришки, натягала на ніч чо-хол на свої засоби до існування.

Врешті-решт той чоловік підступив до неї:

— Ми з вами — колеги, то ж чи не можна запросити вас на келишок?

З легким ваганням кивком голови крихітка дала згоду.

З половиною келишка перед собою, з апельсиновим соком для неї, він перейшов у наступ:

— Ви здорово робите свою справу, однак не надто, напевне, заробляєте.

— Я маю мінімальну платню.

— Працюючи на себе, ви отримували б удесятеро більше.

— На себе! А продаватиму я що?

Він кинув розчулений погляд на свій тюк:

— Мій дрібний товар. Укладем обрудку.

Бачачи, що в блакіті її очей сколихнувся неспокій, уточнив:

— Мене звату Клеманом Брувеном, я живу в провулку Тентюр'є, 3, може-те пересвідчитись.

І простяг їй свій патент і посвідчення особи.

Я мусила вийняти своє з тим божевільним чи жалісливим записом «не-ма» в графі «особливі прикмети».

— Мене звати Лія Демінадур (вона присилувала себе трішки хихикнути), я живу в готелі «Надія» на вулиці Сент-Еньян.

— Сент-Еньян? То квартал не для вас, вам можуть заподіяти зло.

— Вранці та ввечері я спускаюсь у метро, в ньому — ніби у захистку, в години пік там ніде голці впасті.

— Так то так, але зрештою доводиться з нього виходити.

— Я біжу до готелю, не озираючись ні праворуч, ні ліворуч. Там є ву-зенькі сходи, призначені тільки для мене, і гарненька маленька кімнатка, яка замикається.

— Не бажаєте сандвіча? Не треба соромитись, от я візьму один.

Може, хочете варене яйце? Укладемо чесний контракт. Там буде обумов-лено геть усе. Поміркуйте. Через якийсь час «Дузамі» вас позбудеться і вам залишиться тільки виплакувати оченята. Самі знаєте, що не зможете все життя виводити плями, робити їх і знову виводити. Ви ж у розквіті сил.

— О, той розквіт.

— Так, але після? В неділю, якщо ви згодні, ми змогли б пообідати удвох.

Лія подалася дещо назад.

— Я — не негідник, я — нежонатий. Поїли б у мене, я приготував би афголімони.

— ?????

— А я принесла б десерт, — сказала гордо крихітка.

Сказала в умовному способі, але Клеман Брувен зрозумів її у майбутнь-ому часі.

— От і гаразд, на цьому домовились.

У провулку Тентюр'є здавалося, що ти на селі. Вимощена вуличка, обго-

роджена з одного боку глухим муром, з іншого — вишикувались низенькі будинки. Лію, навантажену тортом (оригінальним, вищуканим) з кумкватом, зустрів рудий кіт. Наче віднайдений Міруар — її кіт, її шаман, «перехідний об'єкт» на час її повернення в дитинство. А за ним — Брувен, якого подумки вона вже прозвала Бараболем.

— Як він називається?

— Miro, атож, сліпак, бо не бачить мишей. Не хоче їх бачити. Вирішено, ризикнемо, приєднуясь до них. Муркоучи, Miro підійшов потергися до її ніг, обтягнених колготками кольору незабудки.

— Кіт мене впізнає.

Бараболь подумає, що я збожеволіла. Ні. Без найменшого здивування вуличний торговець пояснив:

— Я завів його зовсім маленьким, знайшов затисненим під купою каміння, він няячав, було важко його визволити звідти. Витягла його моя кицька Агата. Вони призвичайлісь одне до одного, ючи з однієї миски, спали разом у цьому кошичку. Як мати і син. А відтак, Агата розлюбила його. Поставила мене перед вибором: він або вона. Та я нічого не сказав, нічого не зробив, Г вона дала дьору.

— І ви не знаєте, що з нею стало?

— Напевно, перестрибнула через мур, що навпроти. По той бік є все, що заманеться.

— А що там, по той бік?

— Пригощайтесь ще голімонами.

Маленькими делікатесними фаршированими пакетиками.

— Вам треба переїхати з вашого готелю «Надія», бо гроші викинені на вітер.

— А де я мешкатиму?

— Тут, осьдечки.

Лія обвела поглядом єдину в оселі кімнатку. Червоноюча плитка долі ще волога від недавнього миття. Під дальнією стіною — широке ліжко, заставлене товстою периною, такою ж червоною, як плитка.

— Але... де ж я спатиму?

— Завжди є спосіб усе влаштувати. Ліжко просторе, Miro спить зі мною, а вам чому б ні?

— Бо...

— Маю садок, ось покажу вам. Хоча маленький, але з дешицею всього, що треба.

Мациопусінський. Виглядає, ніби спеціально для мене. Обсаджу його приморськими бородавниками. А може, бегоніями? Пан Бегон. От якби з'явився котрогось дня такі собі демінадурки. Приміром, квітки. При самій землі, як ті, що проростають після дощу в пустелі. Або ж овочі. Маленькі горошини для піджарювання. Бо самшист навіває сум, хіба був би освячений або химерно підстрижений. Може, посадити перисті гвоздики? Атож. Треба прикинути що і як.

— У готелі «Надія» є якісь ваші речі?

— Валіза-кенгуру.

— Піду з вами, щоб її притарабанити.

Під час ходьби вгору вулицею Сент-Еньян:

— Погляньте, — зауважив Брувен, бачачи, як раз за разом до готелю ввійшло (засвідниця — попереду, чоловік — позаду) чи звідти вийшло (чоловік — попереду, жінка — за якісь секунди) декілька пар. — Та ваша «Надія» — безперечно, готель побачень.

— Може, їй так, але я живу в дитячій кімнатці, у святому місці.

Заховавшись у кутку з мітлами, Лія переодяглася на ніч, хутенько помінявши сукенку з воланами на піжаму «вайкікі» — вона давно перейшла на хлоп'ячу модель, переконана, що вже ніколи і ні з ким не розділить своїх ночей.

— Тобі буде ліпше лежати від стіни. Ти не ризикуватимеш упасті.

Своєю великою ручицею він попестив по черзі кота і м'якеньку шевелюрку ліліпуточки. Тваринка замуркотіла.

— Я теж повинна муркотати? — запитала Лія.

— Ти не зуміла б.

Поцілувавши її в обидві щоки, він, похропуючи, заснув. Молода жінка подумала, що, мабуть, було б ліпше, якби вона зоставалась у своєму кублі-готелі й далі бавилася з плямами у гру «птах летить». Я завжди потрапляю з дощу та під ринву, але, можливо, цим шляхом повинен пройти кожен.

Її огорнула туга за мертвими. Бніко, скарбе мій, чиїм скарбом і я була, Орельєне, наш манюній хлопчуку. О Жорже, Жорже, і ти, Вероніко (для мене — вже мертвa).

Вона теж забажала трохи вмерти, але не навсправжки. З Жоржем здіймалась у незвідані висоти, з Бараболем спускаюсь до самісіньких низин, але ж останні колись будуть першими.

Їй снилося, що вона долає глухий мур через прохід Палетюв'є і бачить море, засіяне островцями, які то спливали, то щезали. Треба було дізнатися їхню назву під час того короткого виридання.

Її валіза-кенгуру уявлялась кенгуру-боксером. Її янголом-хоронителем.

За чашкою, по вінця заповненою паруючою кавою з цикорію, тримаючи здорову скибку хліба з маслом, — кусаючи, їй доводилося широченько розтуляти свій маленький ротик, — вона розповіла:

— Мені приснилося, що я перестрибула мур навпроти.

— О, я заведу тебе по той бік, як тільки зможу. Просто зараз ще не час.

V

На своїй тряскій тачці у дві кінські сили Брувен возив Лію з ярмарку та на ринок. Як свого охоронця, як помічника з її добрими смішками і коментарями: «Крам гарний на дотик і милує око, умільців таких уже й не знайти, і зовсім дешево. Майже задурно».

Керуючи на відстані своєю мініатюрною армією, компаньйонка говорила експромтом, обіцяла, жартувала, лестила, натякала, віршувала, наспівувала.

На якусь мить люди зупинялись, розглядали чудернацьку маленьку продавницю, але всі квапились.

— Не маєте часу? Та хто його має? Хіба, пані та панове, сатана. От би схопити його й вимагати від нього своє, любі друзі.

Люди слухали трохи те базікання, але не купували нічого. Вони приходили купувати щось істотніше.

Лія надривалась:

Витрачайте копійки
та на наші забавки.
Дайте діточкам-малятам
на потіху грошенята.

Майже даремні зусилля.

— Знаєш, — сказала Клеманові, — треба пропонувати цим негідникам товар для них, а не для їхніх чад. Гадаю, я зумію ще робити бутони троянд, як тоді на фабриці.

— Маю сказати тобі, кицюнню, що влаштовуюсь на завод, отож відтепер ти не сидітимеш без хліба. Ми не можемо покладатися на щасливий випадок. Досі я спромагався зводити кінці з кінцями, а зараз люди забули, де в них кишені.

— А як тоді мої троянди?

— Ти зможеш продавати їх через оголошення.

Тижневик усіяких сенсацій «Квартал висячих замків» і «Вечірні посиденьки біля ТБ» анонсували: «Троянди справжніші, ніж справжні. 50 франків за шість, дев'яносто — за двадцять. Або ви задоволені, або ми повертаємо гроші».

«Як живі, хіба що не розмовляють», — казала сусідка, одержима тільки

своїм пском, спостерігаючи, як під вправними пальчиками виходили оманні квітки.

Зі своєю розкладеною на столі мануфактурою — пелюстками зі шматків тканини, метрами стебла, ножицями, пензлем, різаком — Лія почувала себе так, ніби повернулась у юність.

Міро, який схвалював або не схвалював усе, що відбувалося навколо, цього разу відмовився поселяти своїй улюблениці в її квіткових іграх. Сидів під стільцем принишклій, але готовий до всього.

Підсумки надходжень такі — я не могла б існувати без Бараболя.

- Кле, ти мав би бодай розказати мені, що робиш там, на тому заводі?
- Не знаю. Ніхто не знає. Виконую процес.
- Який процес?
- На конвеєрі. Слід робити швидко, це основне.
- Робити швидко що?
- Все. Те, що потрібно.
- Швидко і добре?
- Його не можна робити добре чи погано. Треба просто робити.
- У результаті виходить що?
- Машини.
- Я гадала, що у вас уже є машини.
- Авжеж, але ми виготовляємо інші.
- Машини, які виробляють що?
- Інші машини.
- Це важко?
- Не надто, не бери собі того до голови. Втому відчувається лише наприкінці дня.
- Ти втомлюєшся через швидкість?
- Основне — зміна ритму. Не знаєш, чи то обстановка змінюється, чи ми.
- Ти жалкуєш за своїми виробами?
- Подумай сама, кицюнко. Я на свіжому повітрі, а там — зачинений, хоч уявляю себе зовні. Але завод — це, в певному сенсі, пристойно.

Він познайомив її зі своїми сусідами по конвеєру.

— Моя маленька подруга.

Ті сказали їй цілком нормальним тоном:

— Привіт, товаришко.

Вона насили стрималася, щоб від радості не заплакати. Точне слово, найгарніше слово у французькій мові. Звертання «моє коханнячко» буває правдивим лише певний час, «моя манюня», «моя крихітка» надто натякає на мій зріст. «Мое золотко»? Звертання надто перебільшене і навіть кривдне, в суті своїй, бо золото може бути лише купою грошенят.

Лія сковала своє дрібненьке, спаленіле від емоцій обличчя за Клемановою спецівкою.

Забастовка. Проти пекельних темпів. За справедливу платню.

Щораз частіше доводилось голодувати.

— Ми могли б косити травичку і варити її. Можливо, те вариво було б смачне.

— Я — не кролик.

— Кролики жують її сирою.

Нарешті Лія наважилася витягти з валізи свій потаємний здобуток — розп'яття.

— Звідки це в тебе?

— Від моого хазяїна, коли я у нього служила.

— Він не насміявся з тебе, хоч я, щодо культових предметів...

— Це я з себе не насміялася.

— Я зберігала його, наче грушу на випадок спраги. Тепер віднесу в ломбард.

— Ти матимеш лише зайві прикроці. Може статися, що ти ніколи не забереш його звідти.

— Нічого не вдієш. Священний предмет у такому священному місці, як ломбарді, саме до речі. Не те що перехідний об'єкт.

— Який об'єкт?

— Так називали моого кота. Нічого дивного, що він показав хвіст.

— Можливо, він чкурнув тоді не бозна-куди?

— Думаєш? Гайда-но, віднесемо «дитину» в орган соціального захисту.

Демонстрація. Лія, верхи на плечах свого компаньйона, стискаючи ніжками його могутню шию, розмахувала червоним стягом над людським юрмішем; запальні слова, здавалось, вихлюпувались на плакати просто з голів.

Я досягла кульмінаційної точки свого життя.

Одного дня Клеман оголосив з винуватим виглядом:

— Я вирішив одружитися.

Ліне мовчання та блідість його стурбували.

— Скажи щось.

— Навіщо це тобі?

— Я хочу дітей, двійко, а може, й трох.

— Я ж була твоєю дитиною.

— Авжеж, звичайно, та це щось інше. Хочу завести родину.

— Бараболю, моя картопелько.

— Моя редисочка. Побачиш, вона добра людина і вже тебе любить. А працює в заводській конторі, де помісячна платня.

— Доведеться мені піти ночувати під мостами.

— Під мостами — то твоя ідея-фікс. Я все обміркував, уяви собі, на горищі обладнаю для тебе кімнатку, наче для принцеси.

Немов якими чарами, він став столяром-червонодеревником. Комбіноване ліжко, все купно, з'єднане штирями способом «ластівчин хвіст» і за допомогою пазів. А Лія вже сама пофарбувала його під океанський корал.

— Моя окрема кімнатка,— сказала вона, трохи штучно підхихнувши.

— Жулія прийде сьогодні пополудні. Ти зустрінеш її ввічливо?

Лія видала якісь непевні звуки — щось середнє між буркотінням і белькотанням.

От і Жулія Ластіг'є. Що гарна, то гарна. Ато ж. Але не надто. Майбутня пані Брувен полакованими з нагоди візиту нігтями міцно потиснула маленьку Лініу руцю і подарувала, в певному сенсі, зовиці намисто з черепашок, «оскільки я щойно з моря».

Уточнила:

— До мерії ми підемо не раніше, ніж Клеман зробить мені ляльку, якщо буде на те Божа воля.

Грубо, хоч не без шику.

Міро пішов за своєю улюбленицею в її нову кімнатку і в її нове ліжко.

— Тікаєш від нас? — тоном чи то докору, чи то схвалення запитав Клеман.

Тваринка дала йому зрозуміти, що не збирається тримати свічку.

Жулія називала Лію цвіркуном домашнього вогнища¹.

Від понеділка вона щодень випивала зранку навстоїчки гарячу каву-експрес, згодом присідала на мить, щоб випити чашку бульйону з концентрату, смажила собі три яйця, з'їдала помідор, але в кінці тижня чула: «Ти бенкетуєш, люба карапузко».

¹ Очевидно, натяк на однойменну повість Ч. Діккенса.

Підручне повареня, виряджене у фартушок, який теліпався до п'ят, Лія чистила, зважувала, молола м'ясо, виймала кісточки, зрізала кінчики, збирала піну, посыпала борошном, змочувала в молоці, крові й облизувала пальчики.

Жулія, не відступаючи від плити, з розпащілими щоками, на малому вогні варила то яскраво-червоний язик, то червонокачанну капусту в червоному вині, то свинячий хвіст по-домашньому, то бичачу голову з якоюсь начинкою.

— Бачиш, Ліє, твоє ім'я складає частину моого, тож нам судилося зустрітись, так було записано.

— Де?

— На небесах.

— Збулося, на добре чи на зло,— оголошувала Жулія, витягуючи свою подругу на танго і танцюючи, піднімала її до стелі, мов дитинку, яку забавляють лякаючи.

Пасажир рушив у мандри.

Лія пролила декілька, в принципі, радісних слізок.

Молоді вирішили відвідувати своє поєднання в кабаре «Чотири гуски».

— Люба моя крихітко, зроби таку ласку, простеж за плитою.

Лія відповіла одним із своїх музичних звуків, секретом яких володіла лиш вона.

Попелюшка. Замурза. Видерлась на горище. Згорнула свої пожитки в стаеньку валізу-кенгуру. І штурнула її під сходи. Приземлившись, валіза перетворилася на руїну, а її скарби розлетілись у різні боки.

Простирадло? Не те. Лія витягла з буфета ткану скатертину, яку Жулія купила на весільну учту. Склала в нього свій одяг. Помнеться моя гарна сукеночка. Зв'язала докути чотири кінці. Чотири кінці — через «Чотири гуски».

Зі слізьми на очах заграбастала заощадження Бараболя — кілька двосотніх купюр, які витягла з-під столових серветок і подарункового паперу, що ним було встелено праву шухлядку буфета. Залишу її висунутою, аби мій сердешний любчик не був заскочений зненацько.

Випорожнила від слив паперовий пакетик і написала на ньому великими літерами: ЦВІРКУН ДОМАШНЬОГО ВОГНИЩА ЩЕЗ, поклала його посеред стола і, гримнувши дверима, вийшла, тягнучи свій клунок.

Автобус довезе її до готелю «Надія». Моя зачинена на засув дитяча кімнатка. Власниця готелю мені симпатизує.

— Ще та штучка! — вигукнула Жулія, прочитавши прощальне послання.

— Бачиш, ми мали взяти її з собою.

— Вогонь згас. Ось дружки її кенгуру. Вона не змогла забрати свої манатки.

Раптом Клеман помітив, що шухлядка-скарбничка висунута, тож метнувся до неї, обмацев дно під папером.

— Поцупила все. Не залишила ні шеляга.

Він сів, витягши плиском на стегнах руки і пустив по щоках важкі слюзи, бурмочучи:

— Обдерла до нитки, ні куска хліба — повний облом.

— Не роби з миšі слона, бідолашний мій Клемане,— сказала Жулія.

За декілька днів, виявивши зникнення скатертини, Жулія з поблажливої стала лютою:

— Otto ще мала негідниця, нема для неї нічого святого. Так само могла б поцупити скатертину з престолу, хоч мені на це наплювати. Заздрить нашому шлюбові та через наше майбутнє малятко. Щоб ти не говорив, але карлики — чудовиська. Й та її кицька — як миша. Маленька нудотна гадинка.

— Я куплю тобі найгарнішу скатерку.

- Гарнішої не знайдеш, до того ж те гімно почутило всі твої су.
- Не злостися, це пошкодить малому.
- А малий хай знає, що його мати, коли з її плечей здирають сорочку, не дякує, а каже «згинь».

Ось і готель «Надія». Та ба, весь квартал якраз зносили. Як острівець антисанітарії.

Пригнічена, Лія опустила свій клунок до ніг. Із цим лантухом, до того ж уже добряче виквакняним, я не можу податись до жодного іншого готелю.

Спати надворі? Покинути все своє майно? Не годиться.

Ідея. Вокзал Сент-Ашій. Останній автобус, поталанило. Автоматична камера схову. Пуста ніша на моєму рівні. Та мій пузатий клумак не влізе, я даремно його заштовхую. А ручна камера? Вже зачинена. Від дев'ятнадцятої години до сьомої ранку прохід стереже пес.

Чекальна зала другого класу. Там прилаштовувалися спати п'ятеро клошарів, один розправляв для іхнього гарненького поліцейського пса барвистий килимок, що нагадав Лії її власний, який мала ще напередодні в кімнаті, обладнаній Клеманом.

На лаві навпроти дрімало декілька тіней, бачачи чи то сни, чи то кошмари.

Лія примостилась якнайдалі від тих і тих, на стільці в задній частині зали.

Один з п'яти приятелів нахилився в її бік і оповістив:

— Ми не злі.

— Я — тим паче,— відповіла вона.

Я направду дурненька. Ніби вони могли мене боятися.

Вона сперлась на свій клунок, заплющила очі, вимолюючи заступництво в Береніки; стала, як дитина, якою досі трохи була, попри свій вік. Снила, що стала принцесою-клошаркою, улюбленицею всього гурту.

Розбудила її мелодія на дудці, яку стиха награвав чоловік, що забалакував до неї звечора.

Подзявуючи, радісно вітав своїх господарів пес, походжаючи від того до того. Лежи, Мілорд! І підсунули йому м'ясця на газеті.

Вона причесалась, навела губи. Було десять хвилин на восьму, коли Лія, вагаючись, все ж довірила флейтистові свої манатки.

— Не потерпайте нітрохи, тільки хто торкнеться, Мілорд одразу буде на ньому.

Вона повернулась, насилу штовхаючи багажний візок. Ручна камера схову. Службовець кинув своєму колезі Ліїн клунок, гукаючи: «Лови-но вузол».

Поснідати за стойкою дебаркадера Лія не могла: зависоко. Зайшла до привокзального бару, сіла за столик, замовила вершки і гарячу канапку.

Помилася майорановим милом у гарячому душі дорожньої вбиральні. Почистила свої черевики — «до блиску без натирання».

За годину вона повернулась до камери схову з дуже гарною шкіряною валізою на коліщатах.

— О, це більше підходить,— сказав службовець.

Прислів'я твердить, що добуте кривдою ніколи не йде на користь,— та це, очевидно, щоб налякати слабодухих. Грошенята, які я почутила в тебе, мій Бараболю, добре мені пригодились. Але ось потішний початок.

— Я перекладу вміст мішка у валізу, і ви покладете натомість її.

— Належить платити ново.

— Я заплачу. Тут є десь ящик на сміття, щоб викинути мішок?

— Он там, у кутку.

Ось що я з ним роблю, Жуліє, з твоєю весільною скатертиною.

Вона купила газети. В чекальній залі, яка здавалась тепер інакшою, ніж уночі: місце побачень і снів стало крамничкою, де продавалися фаянсові собачки, прочитала колонку «На роботу потрібно».

ПАНІ ПОХИЛОГО ВІКУ ШУКАЄ КОМПАНЬЙОНКУ ДЛЯ ЧИТАННЯ ТА ДОГЛЯДУ

Випроставшись у кріслі з високою твердою спинкою, графиня де Шандуаз із потішною симпатією, майже без тіні зневаги, поглянула на маленьку особу, яка домагалася честі стати її читцем і підручною.

— Любая моя, ви вмієте читати?

— Авжеж, пані.

— А любите?

— Ато ж!

— І що ви звичайно читаете?

— Е... есе... нариси... класиків.

— Я вам не вірю, та це зовсім не важить. Мій вік дозволяє мені мати особливі судження, а ще — тепер я бажаю чути розмови лише про основне. Бачите книгу он на консолі?

— Так, пані.

— Це свята Біблія. Будьте ласкаві прочитати мені на сторінці тисяча чотириста вісімдесят першій. Можете сісти на цей стільчик.

«Авраам породив Ісака. Ісаک породив Якова. Яків породив Юду і братів його. Юда породив Фареса та Зару від Тамари. Фарес же породив Есрому, а Есрому породив Арама. Арам породив Амінадава, Амінадав же породив Нассона, а Нассон породив Салмона. Салмон же породив Вооза від Рахави, а Вооз породив Йовіда від Рути, Йовід же породив Ессея.

А Ессеї породив царя Давида, Давид же породив Соломона від Вірсавії.

— Сподіваюся, ви — не святенниця, крихітко?

— Ні, пані, нітрохи.

— Але ж ви невинна?

— О... наполовину.

— Потішно. В Японії є незаймані повії, котрих називають «Беззаперечна Невинність».

— А! Та ж я зовсім не...

— Звісно. Маю вас попередити: я не можу дати вам притулок.

— У такому випадку... Я не знаю...

— Ви ж бо звідкись прийшли?

З готелю побачень і чекальні зали вокзалу.

— Від попереднього наймача.

— Чому ви від нього пішли?

— Він не міг мене тримати далі через мінливість долі.

Я заплутуюсь.

— Що ви в нього робили?

— Була гувернанткою його сина.

— Гувернанткою?

— Еге ж, пані, Арно дуже мене любив.

— І чого ж ви навчали його?

— Любові до Бога і до близьного, добрих манер, відданості, гігієни.

— Це справді добре речі. Прошу дати мені адресу тих людей.

— Авжеж. Авжеж, пані. Моїм наймачем є чи, точніше, був, я хочу сказати, прізвище моого екс-наймача — пан Преван: П, р, е, в, а, н. Бульвар Де-сульєр, 3.

— Ім'я?

— Арман.

— Хоча дуже нечлено зазначати його адресу на звороті конверта, я все ж зазначу, аби бути певною, що мій лист не загубився.

Він вернеться до неї з поміткою «адресат невідомий».

— Бажаєте, пані, аби я кинула його в скриньку?

— Ні, дякую, цим займеться Анаїда. Потенційна господиня крихітки подзвонила, і з'явилася молода покоївка.

— Любая моя, будете янголом, якщо, йдучи додому, кинете у скриньку цей лист.

— Добре, пані графине.

Мушу перехопити. Для мужнього серця нема нічого неможливого.

- Бачите, люба моя, Анаїда теж не мешкає тут.
- Уночі вам може бути погано.
- Чому бути, тому бути. До речі, ваші пожитки залишились у тих людей?
- Ні, пані, моя валіза — в камері схову на вокзалі Сент-Ашій.

Нарешті сказала щиру правду.

- Забарна ідея. Коли ви збираєтесь за нею піти?
- Якщо ви дозволите принести її сюди.

Шкіряна валіза має викликати в неї довіру до мене.

- Хіба в комірчину. Попросите Анаїду, хай вона покаже куди. Щодо вас — то інша річ, зрештою, побачимо. Та перш ніж піти за речами, якщо ваша ласка, прочитайте-но мені тринадцяту сторінку.

Ну й пам'ять у неї!

«Горе тобі, Хоразіне, горе тобі, Віфеаїде! Бо коли б то в Тирі й Сидоні були відбулися ті чуда, що сталися в вас, тоді давно б вони каялися... А ти, Капернауме, що «до неба віднісся,— аж до аду ти зійдеш». Бо коли у Содомі були відбулися ті чуда, що в тобі вони стались, то лишився б він на сьогоднішній день. Ale кажу вам, що содомській землі буде легше дня судного, аніж тобі!».

- Доволі, можете йти. Чи згодні ви замешкати в коморі для білизни?
- Авжеж, пані, цілком.

Моя маленька принцесина кімнатка на горищі, я так її любила.

- Ліжка там нема.

— Якось улаштується.

На кухні — притулений до стіни лист до панства Арман Преван. Дякую, Боже милостивий. Ханону, і все, як має бути!

- Якщо твоя ласка, Анаїдо, можна мені склянку води?

- Анаїдо, ви відправили вчора мій лист?

— Аякже, пані графине.

Де у ділька міг запропаститися той проклятий лист? Я ризикую втратити місце.

Пані Преван з відповіддю не забарилася, даючи панні Демінадур найкращі характеристики у зваженому стилі. Розбірливим почерком.

- Ваша колишня господиня дуже вас поціновує.

— Я її теж.

- Все це дуже повчально. Продовжуйте, люба.

«... А на головах у неї — немов би вінки, подібні на золото, а обличчя її — немов людські обличчя. І мала волосся — як волосся жіноче, а її зуби були — немов лев'ячі. І мала вона панцери, немов панцери зализні; а шум її крил — немов шум колісниць, коли коней багато біжить на війну. І мала хвости, подібні до скорпіонових, та жала... І мала вона над собою царя, ангела бездни...

Едвіж де Шандуаз задрімала, що траплялось із нею дедалі частіше. Для боротьби з сонливістю лікар радив раптово міняти тексти, переходити від приємного до жаского, аби викликати раптове здригання.

«Гарні щічки твої
поміж шнурами перел,
а шийка твоя — між разками
намиста!

Ланцюжки золоті ми поробимо
тобі

разом із срібними кульками».

«Мій коханий для мене — мов
китиця мирри:

спочиває між персами в мене!»

«Як лілея між тереном,
так подруга моя поміж дівами!»

«Як та яблуня між лісовими
деревами,
так мій коханий поміж
юнаками».
«Мое нутро бентежиться,
перевертається серце моє у
мені,
бо була зовсім неслухняна...
На вулиці меч осирочував,
а в домі — смерть».

Стара пані сонно похитувала головою.

З-за кордону прибула її донька Бенедикта де Юм з п'ятьма дітьми — Едом, Маргерітою, Ангерраном, Ероем і Анрієттою. Всі п'ятеро гарненькі, чарівні — часто прихилені колінця, привітні на слово і погляди очі в очі. Щоб обійтися Лію, їхня мати нахилилась, наче аби зірвати квітку.

— Ви завжди були дуже добре до мами, про це вона писала мені щоразу.

А Ед, старшенький, запитав:

— Ти — компаньйонка-потвора моєї бабусі?

Але крізь зуби і віч-на-віч.

— Порося, — прошепотіла Лія, просякнута біблійними лайками.

Навіть цього одинадцятирічного хлопчика вона могла розглядати тільки знизу догори.

Той інцидент викликав у ній ностальгію за Арно, а один жаль волік за собою інший — за Орельєном, майже уявним небожем.

Едвіж де Шандуаз покликала свого духівника, щоби висповідатись. Серед інших гріхів зізналася, що злукавила, піймалась на вудочку злого жарту Демінадур через гордину мати блазня, як колись королі. Такого собі Трібуле¹. Зрештою, я дуже її люблю, вона вельми приваблива. Мені підіслав її Господь Бог по доброті своїй, без неї я ніколи не зуміла б пізнати людей вулиці, які настільки кращі за нас.

Недужа замовила месу в своїй кімнаті. Біль проник уже до кісткового мозку, моя душа помучилася. Нехай здіймуться крики мої аж до Тебе. Осяй обличчя твоєї слуги світлом свого лику, Боже мій милостивий, що я не мусила паленіти, до тебе волаючи.

Слабим голосом попросила Лію розкрити навмання Біблію і читати: «І річка з Едену виходить, щоб пойти рай. І звідти розділюється і стає чотирма початками. Імення одному — Пішон,— оточує він усю землю Хавіла, де є золото. А золото тієї землі добре; там бделій і камінь онікс. Ім'я ж другої річки Гіхон,— вона оточує ввесь край Етіопії. А ім'я річки третьої — Тигр,— вона протікає на сході Ашшуру. А річка четверта — вона Єфрат».

Із рота, котрий ще донедавна оживлявся іронією, вирвався хріп.

Бенедикта і діти стали навколошки. Лія теж, поруч із Ангерраном, однакового з нею зросту. Маленька Анрієтта на материних руках бавилася стрічкою, якою була облямована її сукеночка.

Ед прикривав долонею рота, щоб не заридати вголос, і Лія перестала його ненавидіти.

Нехай згинуть злі перед ликом Божим, як тане віск на вогні, Впізнай творіння своє, що не є витвором чужих богів. Порятуй душу Твоєї слуги, як порятував Ісака від рук його батька.

Йди з цього світу, християнська душо. (Кумедно виглядає, коли її виганяють. Коли завіщують свічада і накривають воду, аби завадити душі сховатися там. Я, душа, що наміцно прикріплена до тіла, невдовзі знову з'явлюся на мощеному шляху.) Нехай на святому Сіоні буде відтепер ваша оселя. Нехай дастесь вам бачити вашого Спасителя лицем до лиця навіки-віків. Діла ваші йдуть за вами. Й утіштеся вічним спокоєм з Лазарем, який був бідний.

— Небого моя,— сказала Бенедикта Лії, яка не йняла віри своїм вухам,— мама заповідає вам десять тисяч франків.

¹ Блазень при дворі Людовіка XII, потім Франціска I.

І вручила їй чек на відповідну суму.
Щастя без меж. Стримуюсь, аби не затанцювати з радошців.

Двері по провулку Тентюр'є, 3, як завше, не були замкнені на ключ. Брувень, сидячи за столом, з похмурим виглядом дивився перед собою.

— Я принесла твої гроши, вони дали навар.

Лія витягла з сумки чек і підсунула йому під ніс.

— Кого ще ти обібрала? — запитав він не без ніжності.

— Нікого, — відповіла вона, стрибаючи йому на коліна. — Просто графиня Шандуаз згадала мене у своєму заповіті.

— Гра...

Він захлинувся сміхом.

— Твоїй дитині має бути тепер три рочки. Де Жулія?

— Пішла геть, забравши хлопчика.

— Геть? Як?

— З інженером з нашої роботи. Вона була для мене надто гарна.

— Надто погана, хочеш сказати. Тож я задоволена, що викинула на смітник її весільну скатертину.

— Ти це зробила?

— Атож! А ви обійшлися як, чим її замінили?

— Взяли серветки, так сучасніше. Нас було дванадцятро, не рахуючи

Mipo.

— Ти не намагався забрати сина?

— Ні, бо для Жульєна ліпше мати вітчима — інженера, ніж батька — простого робітника. Він — великий розумник, якщо працюватиме, зможе теж стати інженером.

— Бараболю, картопелько моя.

Замість відповісти, як між ними велось, «моя редисочко», він пробуркотів:

— Картопля, вражена вірусом.

— Я вилікую тебе, розраджу.

— Ти справді залишишся? Більше не втечеш?

— Люди моєї породи не доживають до старості, ти ж знаєш.

— Не кажи такого.

— Але ж це так, ми — недовговічні.

— Я купуватиму тобі зміцнюючі засоби.

— Та ні, просто змайструєш мені гарненьку манюсіньку домовину, ніби скриньку для іграшок, ти ж майстер на всі руки. Мене поховають у тому кутку, де хоронять дітей — порцеляновий кітчевий ангел і дати життя-смерті. А люди дивуватимуться, як маленька дівчинка прожила так довго.

— Все твої фанаберії. Хай що, я не повірю.

Хутенько в плач.

— Ви не взяли мене до... о... о до «Чотирьох гусок».

— Там не було добре, моя ласунечко, радше, гайдко. То не для тебе, то було недобропристойно.

— Люблю те, що недобропристойно.

— Ти часом не для того вернулася, щоб почистити зі мною цибулю?

— Авжеж, саме так, бажаю приготувати тобі фаршировану цибулю. У моєї господині піст тривав цілий рік. Скажи, ти заведеш мене по той бік муру?

— Це нелегко.

І поголубив її по голові, як давніше пестив свого зниклого тепер кота.

Рвучи в садку листя петрушки, Лія почула, як перед будинком зупинилася авто. Світло-брунатний «рено-5». З нього вийшли Жулія (мені сниться), демонструючи костюм такої ж барви, і хлопчик — викапана мати.

— Ми вертаємося, якщо ти нас приймеш. Іди обійми татуся.

Клеманова подружка заклякла за заскленими дверима.

Дитина повільно підійшла до батька, який узяв її на коліна (ніби це була я).

Врешті-решт крихітка наважилась вийти на арену напасті. Жулія, що помітно постаріла і змінилась, рівним голосом звіліла:

— Щоб я могла зостатися зі своїм чоловіком, вам належить піти звідси.

Колись були між собою на ти, часи змінилися.

— Піду негайно,— відповіла лагідно Лія.

Нахлинув біль, глибокий біль. Я гадала, що причалила до пристані, до доброй пристані, до бідного милосердого пристановища.

Зняла з горища валізу, витягла з шафи свою одежду, навмисне показуючи, що вона вперемішку з Клемановою. Той підступив, удаючи, що поправляє на полицях, і шепнув їй на вушко: «Пиши мені до запитання».

Лія потягнала свою свинячу шкіру на коліщатах у кінець провулку на автобусну зупинку.

— А що ж інженер? — запитав Брувен доволі прихильно.

— Ми не зійшлися вдачею. Знаєш, тепер я працюю секретаркою в адвоката.

— Адвоката?

— Еге ж, метра Агнеси Дебуа. Ти вже перелякався, га?

— О, ти мене знаєш. Драндулет твій?

— Так, звичайно.

— Нагорі для тебе є гарненька маленька кімнатка, це я її обладнав,— сказав Клеман синкові.

— Атож, оглянь-но її, а ми з батьком поговоримо. Я гукну тебе, коли можна буде зйті вниз.

— А нагорі я що робитиму?

— В машині є твоя головоломка, піду її пошукаю.

Брувен ходив на пошту мало не щодня. Нічого. Нічого. Нічого. Можливо, померла? Занедужала? Попередити поліцію? Неможливо.

Нарешті — візитка в конверті, що цілком його спантеличила:

Пані ЛІЯ
ЯСНОВИДИЦЯ
Карти ТАРО
Щодня
з 13 до 18 години
тупик Колпік, 7

Жахіття.

В амбразурі дверей пані Лія запропонувала йому:

— Звичайна гра — сто франків, велика — сто п'ятдесят.

Яскраво-руде волосся. Свинцевий і гарячо-червоний макіяж. Фіолетова з позолотою сукня до п'ят. А п'яти високо від землі.

— Кицюню, попри все це ж неправда. Чи бачила, як виглядаєш?

— Виглядаю, як та, ким є. Я дуже непогано заробляю на життя, якщо хочеш знати.

Приймальня, салон, ідаління-кухня; з їхнього вигляду можна було здогадатись, що вона на зломі — між бідністю й успіхом. Долі, на плитці — килим, на зразок туркменських. На столі — скатертина з торочками. На стіні — розп'яття, що губилося між Буддою і крилатою Перемогою.

— Ти спромоглася його забрати?

— Як бачиш, завдяки поцупленим у тебе грошенятам.

Крадіжки над прірвою.

— Ти не поцупила їх, я тобі їх дав.

Він відмовився тоді, щоб повернула йому борт: «Покладеш свій мільйон в ощадний банк. Про всяк випадок. Я заробляю все ж досить, аби прогодувати свою мишу».

З'явився кіт.

- Через свій фах мені довелося завести чорного.
- Довелося? Руді барви для пелехів і чорний коцюра?
- Ато ж, вогняне волосся і тварина темряви.
- То правда, на обох вас лежить відбиток фаху. Як ти його назвала?
- Окюлі.

Гадаючи, що його гукають, кіт підійшов. Клеман спробував попестити. Окюлі не забарився проявити своє невдоволення.

- Де ти відкопала таку кличку?
- Це ж око, він стереже за всім. Бачиш, я не змогла досі купити гарного Будду, Перемогу — тим паче, але розп'яття — все ж бездоганне.
- Гарненька штучка, хоч я такого не люблю.
- Забрати його можна було тільки до одинадцятої. Не пізніше.
- Ти сама віриш у свої віщування?
- В усьому щось є, ти знаєш.

Пролунав дзвіночок. Замість випровадити Клемана у вестибюль, мебльований двома лавками, що замінювали почекальню, Лія завела його у свою спальню. У блакитних м'яких тонах. Він сів на килимок при ліжку. Чув уривки розмови:

- Ваші карти кажуть небагато, але треба їх розговорити. Знімайте.
- Як сталося, що ви така?
- Це зв'язано з краями, звідки походить мій рід. Ми — білі пігмеї.
- А де ці краї?
- У білій Азії. Маленький анклав. У нас — усі медіуми, від батька до сина, від матері до доньки.

Вона тримається на своїх побрехеньках, як плавець на воді.

— Я прийшла тебе визволити. Знаєш, мое прохання залишається в силі й надалі. У відповідний час, а він не забариться, маєш зробити мені дитячу домовину.

— Стривай, ти мені нагадала: змайструю-но Жульєнові скриньку для іграшок.

— Якщо Жулія захоче прийти, погадаю їй за так.

— Це може стати забавною коридою.

— Ні, якщо вона приведе з собою Жульєна. В присутності дитини тримаєшся, не даєш собі волі.

— Треба, щоб ти прийшла до нас на обід, я приготую афголімони, а Жулія — курча «quo vadis», її коронний номер.

— А я принесу десерт. Скажи, ти заведеш нас по той бік муру?

— Туди заборонено. Там знайдено рештки.

— Рештки чого?

— Кісток. Намагаються скласти їх докупи, щоб створити людину.

